

Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014: 2012. aasta täitmise aruanne

Sissejuhatus

Vabariigi Valitsus kiitis „Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014“ (edaspidi *arengukava*) heaks 01.04.2010. aasta korraldusega nr 117. Arengukava täitmist koordineerib justiitsministeerium, ent elluviimisel osalevad lisaks mitmed teised ametkonnad, kohalikud omavalitsused, MTÜd. Arengukava koosneb neljast eesmärgist ja käsitleb alaealiste vastu ja poolt toimepandud vägivalda, perevägivalda ja inimkaubandust.

Käesolev aruanne annab ülevaate arengukava täitmisest selle kolmandal rakendusaastal. Täpsemalt on tutvustatud tegevusi, mille lõpptähtaeg oli 2012. aastal; hilisema tähtajaga tegevustest on kirjeldatud neid, mille ettevalmistustega varem alustati.

1. Arengukava edukus uuringute ja statistika alusel

Arengukava edukuse hindamisel on aluseks uuringud, rahvusvahelised hinnangud ja statistilised näitajad.

Uuringud

Perevägivalla teemal tehti 2012. aastal mõned analüüsid, mis puudutasid nii ohvreid kui ka vägivallatsejaid. Tagne Kesküla magistritöö¹ käsitles perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammide rakendamist Eestis ja ta leidis, et võttes arvesse perevägivalla eripära ja vajadust programmide järele, ei rakendata neid Eestis piisavalt. Kui kõikidest kriminaalasjadest, kus oleks võimalik perevägivallatsejale määrata kohustusi, jõuab 35% kohtusse ja nendest omakorda 20% moodustavad sellised otsused, kus kohtu poolt määratava karistuse sisuks on kohustus osaleda sotsiaalprogrammis, siis kõikidest kriminaalasjadest, kus on võimalik perevägivallatsejale määrata kohustusi, moodustab ainult 7% selliseid kriminaalasju, kus reaalselt määratakse perevägivallatsejale kohustus osaleda sotsiaalprogrammis. Autor tegi mõned ettepanekud olukorra muutmiseks, sh viia läbi uurimus sotsiaalprogrammides osalevate isikute retsidiivsuse kohta, tagada võimalus vabatahtlikult osaleda sotsiaalprogrammides ja seda ka lepitusmenetluse tingimusena ning kaaluda võimalust anda prokuratuurile sarnaselt teiste KrMS §202 järgi määratavate kohustustega õigus suunata isik sotsiaalprogrammi.

Justiitsministeeriumis viidi läbi perevägivallatsejate retsidiivsuse analüüs², mis näitas, et perevägivallas lahendi saanud kurjategijatest 8% kuulatakse uues kuriteos kahtlustatavana üle 6 kuu jooksul, 14% 12 kuu jooksul ning viiendik 18 kuu jooksul. Enamasti ei ole uued kuriteod siiski seotud vägivallaga. Perevägivalla toimepanijate retsidiivsus on madalam kui kõigi vägivallakuritegude toimepanijatel keskmiselt. 2007. aastal oli olenevalt isikute ringist vägivallakuritegude toimepanijate retsidiivsuse määr 18-38%. Kõige madalam retsidiivsus on rahalise karistuse saanutel (2%) ja neil, kelle suhtes menetlus avaliku menetlushuvi puudumisel lõpetatakse (8%). Kõige kõrgem on retsidiivsus vanglast vabanenutel (24%) – selle põhjuseks võib lugeda nii vangistuse mõjusid kui ka inimese enda kompleksseid riske. Reaalset vangistust tuleks jätkuvalt kasutada viimase võimalusena, kuna see tõstab hilisemat korduvkuritegevuse riski. Kuigi lepitusmenetlust perevägivalla juhtumite lahendusena on korduvalt kritiseeritud, ei anna käesoleva analüüsi andmed alust menetluspraktika oluliseks muutmiseks. Küll aga tuleb perevägivalla puhul hoolikalt hinnata iga juhtumi sobivust lepituseks ning osapoolte motiive. Analüüsi plussiks on see, et retsidiivsuse mõõtmisel võeti aluseks 2010. aasta perevägivallatsejad, kelle tegevust ei ole mõjutanud antud arengukavas toodud tegevused. Seepärast on

¹ Kesküla, T. (2012) Perevägivalla vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammide rakendamine Eestis. Magistritöö. Tartu Ülikool, Õigusteaduskond Tallinnas, Avaliku õiguse instituut.

² Salla, J., Surva, L. (2012) Perevägivallatsejate retsidiivsus. Kriminaalpoliitika analüüs Nr 8/2012. Justiitsministeerium: Kriminaalpoliitika osakond.

see analüüs heaks baastasemeks, millega võrrelda nt nende perevägivaldajate retsidiivsust, kes on läbinud vastava programmi.

Ohvrite olukorra analüüsimiseks viidi samuti läbi kaks analüüsi. Merle Albranti magistritöö³ eesmärgiks oli uurida perevägivalda ohvrite õiguste kaitsmise võimalusi ning kaitset teisese ohvrustumise eest Eesti õiguse alusel ning kehtiva ohvriabisüsteemi alusel. Uuring kinnitas, et olemasolev ohvrite abistamise süsteem ei taga kõigile perevägivalda ohvritele abi, ohvrite kaitse ei ole piisav perevägivalda puudutava kriminaalõiguse ega ka tsiviilõiguse valdkonnas. Eestis ei ole ohvrite turvalisus piisavalt tagatud, seda nii koheselt pärast vägivalda toimumist kui ka hilisema kohtumenetluse käigus ning teisese ohvrustumise risk on väga suur. Teisese ohvrustumise vältimiseks aitaks kaasa see, kui ohvreid märgataks ehk ohvriaga kokkupuutuvad isikud peaksid ohvri ära tundma.

Justiitsministeeriumis analüüsiti vägivaldaohvri kohtlemist tervishoiuasutustes. Analüüsi⁴ eesmärgiks oli välja selgitada tervishoiuasutuste kokkupuuted perevägivalda ohvritega: millist vägivalda kogenud patsientidega kokku puututakse, millist abi vägivaldaohvritele pakutakse, millised on tervishoiuasutuste võimalused vägivaldaohvrite toetamiseks ja vajadused senise praktika parandamiseks. Analüüsi tulemusel leiti muuhulgas, et tervishoiutöötajate oskused perevägivalda ära tunda erinevad erialati ning on kohati nõrgad. Probleemi lahendamiseks tuleks kasutada teavitus- ja koolitustegevust. Absoluutse politsei teavitamis-kohustuse asemel tuleks eelistada ohvri tuvastamise süsteemi parema toimimise tagamist ning tuvastatud ohvri motiveerimist ja informeerimist, et ta ise saaks teha teadliku otsuse politsei kaasamise osas. Ämmaemanda, pere- ja naistearsti vastuvõtul võiks kasutusele võtta skriiningu küsimustiku ja vigastuste jäädvustamiseks kehakaardi, et vägivalda tagajärjel tekkinud vigastuste kohta oleks olemas menetlusliku väärtusega tõendid. Tervishoiutöötajad tuleb paremini informeerida, kuhu ja millistele teenustele ohvrit suunata. Tuleb tihendada koostöövõrgustikku perevägivalda juhtumite lahendamisel.

Inimkaubanduse valdkonnas ilmus 2012. aastal paar uuringut, mis on fookusesse võtnud viimasel ajal rohkesti käsitletud teemad, mh fiktiivabielud, tööalase ekspluateerimise juhtumite menetlemise ning prostitutsiooni kaasatud naiste tervise ja riskikäitumise küsimused. Tööalase ekspluateerimise ja sunnitöö juhtumite tuvastamise võimalikkust ja ametkondliku kontrolli võimalusi, sh vajadust laiendada Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) ja Tööinspeksiooni pädevust, uuris 2012. aastal magistritöö⁵ raames Tartu Ülikooli magistrant Liisa Surva. Surva järeldas, et Eestis on võimalikke võõrtöajõu ärakasutamise juhtumeid, mistõttu on jätkuvalt vajadus efektiivsemate meetmete rakendamise järele sunniviisilise töö ja tööjõu ärakasutamise eesmärgil viljeletava inimkaubanduse juhtumite tuvastamiseks. Samas leidis ta, et PPA kodakondsus- ja migratsiooniosakonna pädevuse laiendamine vastava üksuse menetluste eesmärgi ning PPA olemust tervikuna arvestades ei ole mõistlik, kuna migratsioonijärelevalveametnikel on võimalik juhtumitega kokkupuutumisel kasutada asutusesiselt vajalikku menetluspädevust omavate ametnike kaasabi. Tööinspeksiooni poolt võimalike sunniviisilise töö ja tööjõu ärakasutamise juhtumite tuvastamist magistritöö autori arvates ei takista asutuse puudulik pädevus, pigem on küsimus Tööinspeksiooni poolses tunnetuses, mille kohaselt ei nähta asutuse vajalikku rolli võõrtöajõu ärakasutamise ega inimkaubanduse juhtumite tuvastamisel. Kokkuvõttes järeldati uurimistöös, et kehtiv siseriiklik õigus ei ole puudulik ega takista kõnealuste inimkaubanduse juhtumite tuvastamist, ka ei ole vajadust PPA KMO ega Tööinspeksiooni pädevuse laiendamiseks, küll aga on oluline jätkuvalt analüüsida tööalase ärakasutamise nähtust, ametkondliku koostöö

³ Albrant, M. (2012) Perevägivalda ohvrite õiguste kaitse Eestis. Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool, Sotsiaalteaduskond, Õiguse instituut.

⁴ Surva, L., Tamm, K. Tervishoiutöötajate kokkupuuted perevägivaldaga. Kriminaalpoliitikaanalüüs Nr 5/2012. Justiitsministeerium: Kriminaalpoliitika osakond.

⁵ Surva, L. (2012). Sunniviisilise töö ja tööjõu ekspluateerimise eesmärgil viljeletava inimkaubanduse juhtumite tuvastamise võimalikkusest Eestis. Tööalase inimkaubanduse ametkondlik kontroll. Magistritöö. Tartu Ülikooli Avaliku Õiguse Instituudi õigusteaduskond Tallinnas.

puudujääke ning tegeleda nii elanikkonna kui võimalike juhtumitega kokkupuutuvate ametnike teadlikkuse tõstmise ning koolitamisega.

Tervise Arengu Instituudil valmis 2012. aastal uuring⁶ prostitutsiooni kaasatud naiste HIV-nakkuse, teiste infektsioonide ning riskikäitumise levimuse kohta, mis lisaks terviseandmetele andis hea ülevaate prostitutsiooni kaasatud naiste üldisemast sotsiaal-demograafilisest profiilist, klientidest, sõltuvusainete tarvitamisest, kokkupuutest korrakaitse ja abiorganisatsioonidega. Prostitutsiooni kaasatud naiste mediaanvanus on võrreldes varasema sarnase uuringu andmetega veidi tõusnud (32 vs 20-24), samuti on paranenud haridustaseme näitajad (alla põhiharidusega ja põhiharidusega naiste osakaal koguvõlulist langenu 30%lt 19%le). Uuringust selgus, et suurenenud on individuaalne tegutsemine prostitutsioonis (61% naistest saab kliendiga kontakti enda reklaamitud info kaudu), ka prostitutsiooniga seotud mobiilsus ning nende naiste osakaal, kes saavad ainsa sissetuleku prostitutsioonist. Hea on tõdeda, et prostitutsiooni kaasatud naised on jõudnud abiorganisatsioonideni ning kasutavad aktiivselt nende poolt pakutud tegevusi ja teenuseid. Uuringu käigus kogutud terviseandmed annavad tunnistust sellest, et seksuaalse riskikäitumise tase on langenud, st et kondoomi kasutatakse rohkem, HIV testimise tase on kõrge, jne. Uurijate hinnangul on eelkõige vaja tegeleda nende naisteni jõudmisega, kes otsivad klientidega kontakti avalikus kohas. Neil on kõrge riskikäitumise tase nii seksuaalkäitumises kui uimastite tarvitamisel, mistõttu on neile vaja osutada aktiivse väljatöö käigus senisest enam tähelepanu, jagada infot narkomaania ravi kohta ning tegeleda ka süstiva narkomaanidega seotud kahjude vähendamiseks.

Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuringute keskuse ja Euroopa rändevõrgustiku koostöös läbi viidud fiktiivabelude ja põlvnemise kohta valeandmete esitamise uuringuga⁷ koguti andmeid Eesti ja ELi kohta eelnimetatud kahe probleemi ulatuse, statistika ja kasutatavate põhimõtete ning praktikate kohta. Uuringus leiti, et peagu kõikides liikmesriikides on fiktiivabelude põhjused peamiselt majanduslikud, samuti on olemas tõendeid selle kohta, et organiseeritud kuritegevuse grupeeringud osalevad abielude sõlmimisel. Elamisloa taotleja perspektiivist vaadatuna on peamiseks motivaatoriteks elamisõiguse ning sellega seotud hüvede saamine või liikmesriiki jäämine. Peamised probleemid fiktiivabelude tuvastamisel ja uurimisel seisnevad selles, et nii kutsuja kui ka elamisloa taotleja on intervjuudeks hästi ettevalmistunud, intervjuud on aja kui ka ressursimahukad ning puuduvad meetodilised juhendid. Statistika on liikmesriigiti olemas, kuid kahjuks ei ole see võrreldav ning sams ka andmevahetus eri riikide vahel ei tööta veel piisavalt hästi.

Statistika

Arengukavaga seotud statistilistest näitajatest näitasid langustrendi registreeritud tapmiste ja mõrvade arv, alaealiste kurjategijate ja kinnipeetavate (süüdimõistetute) ning alaealiste poolt toime pandud kuritegude arv. Viimasel neljal aastal on langenud ka alaealiste komisjonidesse suunatud laste arve. 2012. aastal tõusis registreeritud kehaliste väärkohtlemiste ja registreeritud peretüliteadete arv, kasvas ohvriabitöötaja poole pöördunud perevägivalda ohvrite arv ja osakaal ohvriabisse pöördunutest.

2012. aastal registreeriti 303 laste vastu toimepandud seksuaalkuritegu, mis on varasema aastaga võrreldes kasvanud 23% (+70). 2012. aastal registreeritud lastevastastest seksuaalkuritegudest pea poole moodustasid lastepornograafia, lapsealise prostitutsioonile kallutamise ja seksuaalse ahvatlemisega seotud juhtumid; teise poole moodustasid laste vastu toime pandud seksuaalse enesemääramise vastased kuriteod (nt vägistamised, suguühendusele sundimine, sugulise kire vägivaldne rahuldamine ja suguühendus lapsealisesega).

⁶ Lõhmus, L., Trummal, A. (2012). HIV-nakkuse, teiste infektsioonide ning riskikäitumise levimus prostitutsiooni kaasatud naiste hulgas Tallinnas. Tervise Arengu Instituut. Tallinn.

⁷ Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuringute Keskus. Euroopa Rändevõrgustik. (2012). Perekonna taasühinemise õiguse kuritarvitamine: fiktiivabelud ja põlvnemise kohta valeandmete esitamine Euroopa Liidus ja Eestis. Sisekaitseakadeemia. Tallinn.

Võrreldes arengukava eelmise perioodiga on vähenenud laste kasutamisega seotud kuriteojuhtumid pornograafia tootmisel 77,5% (-31), lapsepeibutamise juhtumite arv on jäänud peagu samale tasemele (2012 9, 2011 10) ning paari kuriteojuhtumi võrra on vähenenud suguuhendusele sundimise ning sugulise kire vägivaldse rahuldamise kuritegude arv. Samas on võrreldes 2011. aastaga kasvanud suguuhendus lapsealisesega kümne juhtumi võrra, lasteporno valmistamisega seotud juhtumite arv 74% (+48) lapsealise seksuaalse ahvatlemise süütegude arv kuue kuriteojuhtumi võrra (-6). Sagenenud on ka laste vägistamise (+16) ja sugulise kire vägivaldse rahuldamisega (+9) seotud juhtumid.

2012. aastal tehti kindlaks 1486 isikut, kes kuriteo ajal olid 14–17 aastat vanad; võrreldes 2011. aastaga on alaealisi kurjategijaid 124 võrra ehk 7,7% vähem. Ka alaealiste kurjategijate suhtarv 10 000 14-17aastase alaealise kohta on tagasi langenud 2010. aasta tasemele. 2012. aastal registreeriti politsei andmetel 1807 alaealiste kuritegu, see on 2,5% vähem kui 2011. aastal. Ligi veerand alaealiste kuritegudest olid vargused ja muud varavastased kuriteod ning ligi viiendik isikuvastased kuriteod. 2012. aastal registreeriti 21634 alaealiste väärtegu, millest 35% moodustasid alkoholiseaduse, 31% tubakaseaduse ning 20% liikluseaduse rikkumised. Positiivne on see, et vähenenud on alaealiste kinnipeetavate (süüdimõistetute) arv ja osakaal vanglapopulatsioonist.

2012. aastal registreeriti 2231 vägivaldakuritegu, mida võib seostada perevägivallaga. Võrreldes eelmise aastaga on seda 15% rohkem. Neist suurema osa (1793) moodustasid kehalise väärkohtlemise juhtumid, mida on ligi 300 juhtumit rohkem kui eelneval aastal. Registreeritud perevägivalla juhtumite arv on küll suurenenud, ent sellele on kaasa aidanud suurem tähelepanu perevägivallale nii politsei kui ka prokuratuuri poolt. Politsei praktika on suunatud sellele, et iga perevägivalla juhtumi puhul alustatakse kriminaalmenetlus, prokuratuuris aga läbivad menetluse lõpetamise määrused eraldi kontrolli, et välistada menetluste kergekäeline lõpetamine. Ohvriabi poole pöördunud perevägivalla ohvrite arv on samuti kasvanud, mis näitab et aasta-aastalt saab järjest suurem osa ohvritest professionaalset tuge. Lisaks on perevägivallajuhtumitele reageerivate patrullpolitseinike üheks ülesandeks ja kohustuseks teavitada ohvrit talle kättesaadavatest abivõimalustest, sh ohvriabi ja varjupaigad.

2012. aastal registreeriti 32 inimkaubandusega seotud kuritegu KarS § 133, § 133¹, § 133², § 133³, 175 ja 268¹ alusel. 14.04.2012 jõustusid karistusseadustiku muudatused, millega tekkisid karistusseadustikku eraldiseisvad koosseisud inimkaubanduse kuritegude kohta. Uutest muudatustest tulenevalt lähtutakse aprillist 2012 inimkaubanduse kuritegude analüüsimisel oluliselt väiksemast ringist kuriteokoosseisudest kui varem, nimelt varem anti ülevaadet inimkaubandusega seotud kuritegudest pea kahekümne erinevate kuriteokoosseisu alusel, nüüd aga on see loetelu jäänud vähem kui kümne kuriteokoosseisu juurde. Sestap ei ole võimalik üheselt võrrelda 2012. aasta statistikat varasemate aastate näitajatega. Võrdluse saab välja tuua kahe kuriteo vaates, nimelt varasema orjastamise ja praeguse inimkaubanduse kuritegude puhul on juhtumite arv veidi kasvanud (+4), prostitutsioonile kaasaitamise ja nüüdsete kupeldamise kuritegude arv (+2) on jäänud varasemaga peagu samale tasemele.

2012. aastal tuvastati inimkaubanduse ohvreid abistavate kodanikeühenduste kaudu 22 inimkaubanduse ohvrit, ohvrite arv võrdluses varasema aastaga on vähenenud. Sotsiaalministeeriumil on põhjalikum analüüs plaanis 2013. aasta jooksul ning hetkeseisuga ei ole võimalik anda seletusi ja hinnanguid ohvrite arvu vähenemisega seoses. 2011. aastaga võrreldes on inimkaubanduse nõustamistelefoni kaudu abi saanud isikute arv jäänud samale tasemele: 2012. aastal 671; 2011. aastal 667; 2010. aastal 643.

Arengukava hindamise statistilised näitajad

Tabel 1. Statistilised näitajad

Statistiline näitaja	2009	2010	2011	2012
Registreeritud tapmiste ja mõrvade arv	95	84	100	80
Registreeritud kehaliste väärkohtlemiste arv	4518	4320	4789	5311
Registreeritud peretüliteated	2553*	2304	2021	2800
Ohvriabitöötaja poole pöördunud perevägivalda ohvrite arv	1312*	1344	1762	2065
Perevägivalda ohvrite osakaal ohvriabisse pöördunutest	33%*	34 %	38%	46%
Alaealiste poolt toime pandud kuritegude arv	2042	1788	1854	1807
Alaealiste kurjategijate arv	1845	1653	1610	1486
Alaealiste kurjategijate osakaal 100 000 elaniku kohta	138	123	120	116
Alaealiste kinnipeetavate (süüdimõistetute) arv	19	23	24	16
Alaealiste kinnipeetavate osakaal vanglapopulatsioonist	0,7%	0,9%	0,9%	0,6%
Alaealiste kriminaalhooldusaluste arv	348	260	230	234
Alaealiste osakaal kriminaalhooldusalustest	4%	3%	3%	3%
Erikooli lõpetanute poolt kuriteo toimepanemine kahe aasta jooksul pärast erikoolist lahkumist	51% ⁸	41% ⁹	NA	NA
Inimkaubandusega seotud kuritegude arv	116	158	143	32**

* - 2008. a andmed, muude näitajate puhul on märgitud 2009. a näitajad

** - lähtudes KarS-i muudatuste jõustumisest 14.04.2012 on statistika koondamisel lähtutud ainult KarS § 133, § 133¹, § 133², § 133³, 175 ja 268¹ alusel registreeritud juhtumitest.

Tabel 2. Uuringud (ISRD¹⁰ ja ohvriuring)

Osakaal alaealistest, kes on toime pannud õigusrikkumise ISRD	12% (2006)	Uut uuringut (ISRD-3) pole läbi viidud; s.o plaanis 2013.
Osakaal alaealistest, kes on langenud röövimise ja	4% (2006)	
Osakaal alaealistest, kes on langenud koolivägivalda ohvriks	24% (2006)	
Paarisuhte vägivalda ohvriks langenute arv ohvriuringu põhjal	10% (2009)	Uut uuringut pole läbi viidud; alates 1995. a on üle-eestilisi ohvriuringuid tehtud iga 4-5 aasta tagant.

Tabel 3. Menetlust puudutavad näitajad

	2009	2010	2011	2012
Kohtueelse menetluse kestus kuudes alaealiste	3,7	2,7	2,3	2,3
Kohtumenetluse kestus kuudes alaealiste asjades	4,1	2,6	3,1	2
Alaealiste komisjoni suunatud noorte arv	3486	2727	2487	2314

⁸ Rits, B. (2009). Alaealiste kuritegevuse ennetamise tulemuslikkus Eesti erikoolide näitel. Tartu Ülikool.

⁹ Riigikontroll. (2010). Alaealiste komisjonide ja erikoolide järelaudit. Riigikontrolli aruanne Riigikogule, 1.12.2010. Tallinn.

¹⁰ ISRD - the International Self Report Delinquency Study.

2. Arengukava rakendamine ja hinnang

Järgnev on lühiülevaade arengukava 2012. aasta tegevuste täitmisest. Täpsem ülevaade tegevuste kaupa on esitatud aruande lisas 1.

I eesmärk: laste vastu toimepandud vägivalda vähendamine ja ennetamine

Koolikiusamise tõkestamise meetmega seoses viidi 2012. aastal ellu mitmeid tegevusi, millest olgu siinkohal välja toodud kaks. Esiteks viidi TÜ Eetikakeskuse poolt ellu riiklikku väärtuskasvatuse programmi, mida toetas Haridus- ja Teadusministeerium. Peamisteks tegevusteks olid: väärtuskasvatuse koolitajate ja nõustajate koolitus; väärtusmängu metoodika välja töötamine koolidele õpilastega kasutamiseks; raamatute ja metoodiliste materjalide välja töötamine ning tutvustamine; temaatiliste seminaride läbiviimine koolieelsetele lasteasutustele ja koolidele; eetikaveebi ajakohastamine vastavalt koolide ja lasteaedade vajadustele; konverentside läbiviimine. Kuna projekt alles lõppes ja pole tehtud analüüsi selle kohta, kui paljudes koolides väljatöötatud metoodikat või materjale kasutatakse või milline on eetikaveebi külastajate hulk, külastatavad alalehed ja nendel viibimise aeg, siis ei ole täna võimalik öelda, milline oli projekti mõju koolides ellu viidavatele tegevustele ja veel vähem sellele, kas ja kuidas on tegevuste mõjul muutunud õpilaste suhtumine vägivalda.

Teiseks lõpetati tegevused ESFi projektis "Kriisiolukorras tegutsemise plaani juhendmaterjali ja näidisplaani koostamine koolidele ja lasteaedadele". 2012. aastal viidi läbi ühepäevased koolitused üle Eesti, et pakkuda juhendamist ja tuge oma asutuses hädaolukorra lahendamise plaani koostamist juhtivatele töötajatele. Võib eeldada, et projekti tulemusel on koolieelsed lasteasutused ja koolid paremini ette valmistatud, reageerimaks kriisiolukordadele õigeaegselt ja õigesti.

Lasteasutustes vägivalda tõkestamise meetme osas oli 2012. aastal planeeritud üks tegevus, mis jäi läbi viimata. Tegu oli Sotsiaalministeeriumi vastutusel ning Haridus- ja Teadusministeeriumi kaasabil toimuma pidanud uuringuga, mille eesmärk oli analüüsida vägivallaprobleeme hoolekandeasutustes ja õpilaskoduga koolides. Uuring oli eelduseks rakenduslikeks tegevusteks 2013-2014. aastal ning jäi teostamata, kuna uuringu läbiviimiseks ei suudetud leida vahendeid. Kuigi tegevus jäi teostamata rahaliste vahendite puudumisel, on siiski taunimisväärne, et riigil ei ole suutlikkust lähemalt hinnata esmapilgul probleemset olukorda ning pakkuda juhiseid ja meetmeid probleemide leevendamiseks või likvideerimiseks.

Laste kaitsmiseks interneti vahendusel toimepandud vägivalda eest viidi 2012. aastal internetiturvalisuse projekti raames ellu mitmeid tegevusi ning jätkuprojekt kestab aastani 2014. Kuna üha enam alaealisi ja noori toimetab internetis, on suur osa vägivallastki veebipõhiseks muutunud. Et hoida lapsi eemal internetis levivatest ohtudest, on tänuväärne, et vedada on võetud projekt, mis pöörab tähelepanu interneti vahendusel toimepandud vägivalda erinevatele tahkudele ning mille kestus on mitmeaastane. Lühiajalised tegevused annavad vähema tõenäosusega loodetud tulemusi.

Laste seksuaalkuritegude eest kaitsmise meede puudutas 2012. aastal kolme tegevust, millest kaks on täidetud ning üks on jätkuv. 2012. aastal esitas Justiitsministeerium sisendi lastega töötamise regulatsiooni täiendamiseks uue lastekaitse seaduse raames. Lisaks viis Tartu Laste Tugikeskus Põhjamaade Ministrite Nõukogu poolt rahastatud projekti „Mündi kaks poolt“ raames läbi koolitusi lastega töötavate spetsialistidele tööks noorte seksuaalkurjategijatega.

Vanglateenistuse ametnikke koolitati 2012 läbi viima rehabilitatsiooniprogrammi „Uus Suund“. Jaanuaris toimus õppevisiit Soome. Mais 2012 toimusid seksuaalkurjategijatega tegelevatele ametnikele (inspektor-kontaktisikud, kriminaalhooldusametnikud, sotsiaaltöötaja, psühholoog) koolitused riskihindamise instrumentide kasutamiseks. Alates juunist 2012 kasutatakse neid instrumente süüdimõistetud seksuaalkurjategijate kohtlemisel. Kuna seksuaalkurjategijad on oma olemuselt veidi erinevad teistest õigusrikkujatest, on oluline, et nendega töötavad spetsialistid oleksid vastavalt koolitatud. Spetsiifiline lähenemine tagab selle, et võimalikke riske

märgatakse varakult ja nende vältimiseks kasutatakse konkreetselt selle problemaatika tarvis väljatöötatud meetmeid.

Vägivallakuritegude ohvriks langenud lastele abistamise meede puudutas üht lõppenud ning üht jätkuvat tegevust. 2012. aastal jätkus lasteabitelefoni töö ning läbi koolituste ja muude tegevuste parandati lastega töötavate spetsialistide pädevust. Laste vastu toime pandud kuritegude uurimise tõhustamise meetme raames jätkus tegevus kahes valdkonnas. Jätkuvaid tegevusi ellu vägivallakuritegude ohvrite menetlustähtaegade saavutamiseks ja seiramiseks ning menetlejate ja kohtunike koolitamiseks.

II eesmärk: alaealiste vägivalla ja õigusrikkumiste vähendamine ja ennetamine

2012. aastal kiideti heaks HTMi, JuMi ja SoMi koostöös valminud riskilaste ja -noorte programmi taotlus tegevuste rahastamiseks EMP ja Norra finantsmehhanismidest. Tegemist on programmiga, mis läheneb riskilaste ja -noorte teemale süsteemsemalt, kui seda kunagi varem Eestis tehtud on. Programmile on seatud väga kõrged ootused, kuna laste ja noorte õigusrikkumistele ja riskikäitumisele lähenetakse multidistsiplinaarselt. Kui varasemalt on iga ministeerium vastutanud konkreetse kitsa valdkonna eest, siis tänaseks on jõutud seisukohale, et probleeme saab lahendada ja edasisi õigusrikkumisi vältida, kui lapsele lähenetakse mitmest valdkonnast ühiselt, vältides dubleerimist ja lünki. Programm aitab kaasa antud arengukava eesmärkide saavutamisele eelkõige seeläbi, et soodustab koostööd erinevate asutuste vahel veelgi ning pakub finantsilisi vahendeid tõendatud tegevuste elluviimiseks.

Tegeleti ka uue lastekaitse seaduse ning alaealiste mõjutusvahendite seaduse ettevalmistamisega. Sarnaselt EMP ja Norra finantsmehhanismide programmile on seaduste suhtes kõrged ootused, sest nende kaudu on võimalik vabaneda iganenud lähenemisest lastele ja noortele ning tagada, et võimalikele probleemidele lähenetakse ennetavalt, õigeaegselt ja asjakohaselt. Mõlema seaduse koostamisse on kaasatud mitmed vägivalla vähendamise arengukava võrgustiku liikmed, tagades selle, et arengukava elluviimisel silma torganud kitsaskohad saavad seaduse väljatöötamisel väljaõeldud ja võimalusel ka seaduse tasandil silutud. Vägivalla arengukava võrgustik on olnud üks foorum, mille kaudu osapooled on saanud seadusi puudutavatel teemadel avameelselt kaasa rääkida.

Kogukonnapõhise ja perekeskse riskilaste abistamise meetme raames lõppes 2012. aastal tegevus varase märkamise ja sekkumise mudeli rakendamisel. Tegevust võib lugeda edukaks, sest projekti käigus töötati välja materjale, mida kõik omavalitsused kasutada saavad ning teada on, et mõnedes osalenud omavalitsustes on kuriteoennetusele süsteemsemalt lähenema hakatud, osalenud omavalitsused hakkasid tegevusi kavakindlamalt planeerima ja tugevdasid kohapealset võrgustikutööd ja projekti käigus õpiti üksteiselt kasulikke nippe, kuidas jõuda abivajavate lasteni ja milliseid teenuseid neile kogukondlikult ja partneritega koostöös pakkuda.

Jätkus tugiisikute süsteemi laienemine vanglast vabanenutele. Teenuse järele on vajadust väljendanud nii kogukondlikud organisatsioonid kui ka vanglatöötajad. Viru ja Tallinna vangla positiivsest tagasisidest innustust saanuna on teenuse järele huvi üles näidanud ka Harku ja Tartu vangla, kellega on alustatud koostööd. Vabanenud kinnipeetavad, kellega on teenuse vajalikkusest rääkinud, on toonud välja, et tugiisikute ja kogukondliku võrgustiku toel on neil õnnestunud leida elu- ja töökoht ja parandada suhteid lähedastega. Kuna tänaseks on teenust alles lühiajaliselt pakutud, siis ei saa veel rääkida teenuse mõjust retsidiivsuse näitajatele, küll aga on sellekohane analüüs plaanis, et olla kindel teenuse tulemuslikkuses ja pikemaajalises vajalikkuses.

Noorte alkoholitarbimise vähendamise meetme raames jätkusid ennetus- ja teavitustegevused ning kriminaalhooldus jätkas liiklusohutusprogrammi elluviimist jooles juhtimise eest süüdimõistetutele. Kahjuks ei ole kumbagi tegevuse osas tänaseks toimunud mõjude analüüsi, mistõttu ei saa välja tuua tegevuste tulemuslikkust või pikemaajagset mõju. Alaealiste õigusrikkumistele tõhusama reageerimise meetme osas jätkus alaealiste komisjonides ning

politseis ja prokuratuuris menetluskiiruse seire. 2012. aastal lõppes noorte kinnipeetavate taasühiskonnastamiseks mõeldud Portfoolio programm.

III eesmärk: perevägivalla vähendamine ja ennetamine

Olulisemad tegevused perevägivalla puhul seonduvad koolitustega ja vajalike materjalide väljatöötamisega. Valminud on ühiskonnaõpetuse aineraamatute perevägivallaalased peatükid, mille põhjal on plaanis õpetajaid koolitada 2013. aastal. 2012. aastal valmis Tallinna Naiste Kriisikodu initsiatiivil 4-tunnine videokoolitus "Käsitlusi perevägivallast", kus teemadeks on perevägivalla pealtnägemise mõju lapsele, perevägivalla all kannatava naise käitumise mõistmine ja arusaamine vägivaldsetest meestest. ENÜ valmistas ette perevägivallateemalise käsiraamatu õpetajatele, mis sisaldab praktilisi töölehti ja ülesandeid teema käsitlemiseks. 2013. aastal on samasugune käsiraamat kavas koostada lasteaiasõpetajatele.

Koolitused olid suunatud nii spetsialistidele kui ka noortele, sh jõustamiskoolitus tüdrukutele ja ennetuslikud koolitused noortele vanuses 14-16 eluaastat teemal "Kuidas algab vägivald?". Koolitustel anti noortele ülevaade perevägivalla liikidest ja vägivalla olemusest, arutleti näitlike olukordade üle, samuti said vastuse noorte poolt esitatud vägivalda puudutavate küsimused. Koolitusi viidi läbi 3 Tallinna noortekeskuses ja 16 koolis (klassijuhatajatundides) nii Tallinnas kui ka Harju maakonnas, Pärnu maakonnas ja Hiiumaal, kokku 45 tundi. Tallinnas ja Padise vallas korraldati soovijatele 6 tunnilised täiendkoolitused grupitöö ja rollimängudega (gruppides 14 ja 9 noort, nii poisid kui tüdrukud). Koolitused aitasid kaasa noorte teadlikkuse tõstmisele perevägivallast ning oskusele ära tunda vägivaldse käitumise esmaseid tunnuseid.

Erinevate partnerite koostöös said koolitatud kohtute töötajaid, prokurörid, politseinikud, ohvriabitöötajad, haridustöötajad, sotsiaaltöötajad, varjupaikade esindajad, tervishoiutöötajad.

Täna ei ole veel võimalik hinnata koolitustegevuste pikemaajalist mõju ja muutusi inimeste riskikäitumises, sest 2012. aastal ühtegi laiaulatuslikumat elanikkonna uuringut teadlikkuse tõusu hindamiseks ei toimunud. Ent kui mõne aja pärast viia läbi 2010. aastal läbiviidud uuringule sarnane uuring, siis on võimalik hinnata muutusi spetsialistide suhtumises perevägivalda. Soovituslik on ka käsiraamatuid kasutatavatel õpetajatel hinnata laste teadlikkust enne ja pärast vastava ainepeatüki läbimist. Sel juhul on võimalik hinnata, millised on need teadmised, mis ka pärast aine läbimist selgitamist vajavad.

Lisaks uuendati jooksvalt VVA võrgustiku partnerite veebilehti, et abivajajatele ja teemast huvitatutel oleks asjakohane info kättesaadav. Valmis ENÜ Sihtasutuse naistevastase vägivalla teemaline veebileht <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php>, kuhu on koondatud eestikeelseid temaatilisi materjale. Mida enam on vabalt kättesaadavaid materjale perevägivalla kohta, seda suurem on tõenäosus, et muutub ühiskonna suhtumine perevägivalda kui tabusse või loomulikku osasse pereelus.

Valmis ka kaks analüüsi: perevägivallatsejate retsidiivsus ning vägivalla ohvri kohtlemine tervishoiuasutustes (vt eespool uuringute peatükis).

IV eesmärk: inimkaubanduse vähendamine ja ennetamine

Viimasel aastal on tehtud palju teavitust tööalase ärakasutamise ja tööorjuse teemal. 2012. aastal ühtegi laiaulatuslikumat elanikkonna uuringut teadlikkuse tõusu hindamiseks ei toimunud, mistõttu ei saa hinnangut anda teavitustegevuste ja koolituste pikemaajalise mõju ning inimeste tegeliku riskikäitumise kohta. Tulevikuplaanides on inimkaubanduse ohvrite vajaduste ja neile pakutavate teenuste põhjalikum hindamine ning tööalase ärakasutamise teemal viiakse läbi uuring, mille raames intervjueritakse inimesi, kellel on kokkupuude olukordadega, mida saab pidada inimkaubanduse mõttes tööalaseks ärakasutamiseks. Juurde on tulnud inimkaubanduse juhtumeid, kuid otsest seost teavituse ja juhtumite vahel ei saa tuua, sest seda ei ole analüüsitud. Küll aga võib oletada, et kui aasta-aastalt on inimkaubanduse

nõustamisliinile helistajate hulk kasvanud ja palju päringuid on seotud võimalike tööalaste ärakasutamise juhtumitega, siis on inimesed jõudnud abisaamise võimaluste juurde ja neid ka ise rohkem otsinud. MTÜ *Living for Tomorrow* hinnangul on eelmise aasta muutuseks see, et inimesed ei küsi enam pelgalt nõu lepingute õiguslikkuse kohta, vaid tulevad reaalse juhtumite toimumise järgselt, sh nii töövahenduse pettused kui ka inimeste suhtes sunni rakendamine palga mittemaksmise kui ka võlaorjusesse seadmise jms abil.

2012. aastal jätkusid EURESe poolt elluviidavad infopäevad teistesse riikidesse tööleasujatele võimalike inimkaubanduse ohtude, mh ka petturitest tööandjatega seotud ohtude selgitamiseks. Töölase ärakasutamise teemalise teavitustegevuse elluviimisele panustasid 2012. aastal ka MTÜ *Living for Tomorrow*, Tartu Ülikool ja Justiitsministeerium, kes eraldi ja üheskoos korraldasid ümarlaua arutelusid antud teema käsitlemiseks. Ümarlaudadel arutleti selle üle, keda ja kuidas Eestis ning Eestist mujale suundunud tööalaselt ekspluateeritakse, kuidas inimesi värvatakse, milline on tööandjate roll, kuidas neid juhtumeid menetletakse, millised on kehtivad regulatsioonid. Lisaks püüti kindlaks teha erinevate asutuste võimalusi töölase ärakasutamise juhtumite ennetamisel ja tõkestamisel ning välja selgitada, milline on osalejate kokkupuude töölase ekspluateerimisega juhtumitega. Selgus, et ametkonnad, kes on juhtumitega kokku puutunud vajavad senisest tõhusamat koostööd ja andmevahetust.

2012. aastal abistati 22 inimkaubanduse ohvrit ja MTÜ *Living for Tomorrow* eestveetava inimkaubanduse *hotline* liini kaudu sai abi 671 inimest. Analüüs 2012. aastal inimkaubanduse ohvriks langemise kohta valmib sotsiaalministeeriumil 2013. a teisel poolaastal.

2012. aastal viidi ellu mitmed õigusloomealased muudatused nii Eestis kui Euroopas. Nii Eesti kui teised Euroopa Liidu liikmesriigid tegelesid 2012. aastal aktiivselt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu inimkaubanduse direktiivi¹¹ 2011/36/EL ülevõtmise ettevalmistamisega. Justiitsministeeriumil valmis juunis 2012 direktiivi ülevõtmise analüüs, milles leiti, et direktiivi karistusõiguslike artiklitega on Eesti kehtiv regulatsioon üldjoontes vastavuses, kriminaalmenetluses oli tagamata inimkaubanduse ohvrile ette nähtud kohese õigusnõustamise võimaldamine, küll aga on suurim vajadus Eesti seniste regulatsioonide täiendamise järele ohvrite toetamise ja abistamise osas. Eelkõige tuleb täpsustada ohvriabi seadust ja sotsiaalhoolekande seadust ning arendamist vajavad eri sihtrühmadele suunatud ohvreid toetavad ja abistavad teenused.

3. Arengukava olulisemad tegevused 2013. aastal

Alaealisi puudutavatest tegevustest on 2013. aastal olulisim Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismist toetust saanud riskilaste ja –noorte programmi rakendamise algus. Samuti on olulisel kohal jätkuvad tegevused alaealiste karistussüsteemi reformi, uue alaealiste mõjutusvahendite seaduse ja lastekaitse seaduse koostamisega.

Perevägivalda vähendamiseks ja ennetamiseks viiakse 2013. aastal läbi võrgustikukoolitusi erinevates Eesti piirkondades perevägivalda juhtumitega kokku puutuvatele spetsialistidele. Koolitused annavad hea sisendi ohvrite tuvastamise ja abistamise protseduurireeglite väljatöötamiseks. Käivitub perevägivalda koostöövõrgustike loomise pilootprojekt, milles on kaasatud JuM, SiM, PPA, SKA ja ENÜ. Viiakse läbi Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsiooni mõjude analüüs, sh vajalikud muudatused seadustes, teenuste pakkumises ja ressursside vajaduses. 2013. aastal korraldatakse konkurss kuriteoennetuse eraldisele, mis on suunatud perevägivaldajatele suunatud teenuse/ programmi väljaarendamisele ja rakendamisele. Norra finantsmehhanismide programmi eeldefineeritud projekti raames korraldab Eesti Naiste Varjupaikade Liit 25. novembri tähistamiseks igal aastal konverentsi naistevastase vägivalda probleemi teadvustamiseks laiemale avalikkusele.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 05.04.2011. aasta direktiiv 2011/36/EL inimkaubanduse vastase võitluse kohta. Vt <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:ET:PDF>

Inimkaubanduse valdkonnas jätkub 2013. aastal Euroopa Parlamendi ja Nõukogu inimkaubanduse direktiivi 2011/36/EL ülevõtmiseks vajalike seadusemuudatuste menetlemine Riigikogus¹². Direktiiv peab Eesti õigusesse olema üle võetud 6.04.2013. Direktiivi ülevõtmise ettevalmistustega seoses on viibinud inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja abistamise juhendi täiendamine ning eri ametkondadele täpsemate tuvastamisjuhiste väljatöötamine, kuid see tegevus on töös ja tulemusi on oodata 2013. aastal. Lisaks jätkatakse juba alustatud aktiivset koostöösuhete loomist tööalase ärakasutamise juhtumite tuvastamisel, mh eri ametkondade ülesannete väljaselgitamisel selles. 2012. aastast alates on taas tekkinud võimalused inimkaubanduse valdkonna arendamiseks välisvahendite eest. Eraldi võiks välja tuua Euroopa Komisjoni ISEC programmist toetust saanud projekti ADSTRINGO¹³ elluviimise, mille raames töhustatakse koostööd tööalase ärakasutamise teemal Leedu, Soome ja teiste Läänemere maade Nõukogusse kuuluvate riikidega. 2013. aastast rahastatakse MTÜ *Living For Tomorrow* poolt pakutavat nõuandeliini teenust ja MTÜ Eluliini Atolli keskuse tegevust Norra finantsmehhanismidest ja seda kuni aastani 2016. Norra finantsmehhanismide projektitoetuste kaudu on lähiaastatel võimalik viia läbi uuringuid inimkaubanduse kohta, ka ennetustegevust ning teavitust erinevatele sihtgruppidele, mh koolinoortele.

4. Arengukava täitmise koordineerimine ja maksumus

Arengukava elluviijate omavahelise koostöö ja infovahetuse parandamiseks toimusid 2012. aastal temaatilised võrgustike kohtumised. 20.02.2012 koguneti VVA aruandluse arutamiseks ja detsembris temaatiliseks seminariks. 14.12.2012 toimunud seminaril esitles Clare Connelly Glasgow ülikoolist Šotimaa praktikat perevägivaldaga teemaga tegelemisel, mh õiguslike regulatsioonide alal. Lisaks saati väiksemates temaatilistes gruppides erinevate teemate arutamiseks.

Arengukava täitmiseks kulus 2012. aastal lisaks ministeeriumide ja nende valitsemisala asutuste tegevuskuludele hinnanguliselt veidi üle 1,6 miljoni euro.

Tabel 3. Arengukava elluviimise kulud 2012. aastal

Meetme kogukulu eesmärkide kaupa	Kulu eurodes
Laste vastu toimepandud vägivaldaga vähendamine ja ennetamine	705 416
Alaealiste vägivaldaga ja õigusrikkumiste vähendamine ja ennetamine	326 193
Perevägivaldaga vähendamine ja ennetamine	374 240
Inimkaubanduse tõkestamine ja ennetamine	205 325

¹² <http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=eelnou&eid=55d3bc8c-d171-445c-a264-8f3ae3c399e6&>

¹³ <http://www.cbss.org/Civil-Security-and-the-Human-Dimension/adstringo>

LISA 1. Vägivalla vähendamise arengukava rakendusplaani täitmine 2012. aastalⁱ

EESMÄRK I					
LASTE VASTU TOIMEPANDUD VÄGIVALLA VÄHENDAMINE JA ENNETAMINE					
1. meede					
Koolikiusamise tõkestamine					
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
1.1. "Turvalise kooli" programmi täiendamine ja elluviimine	4) Riiklik väärtusarenduse programm on ellu viidud.	Täidetud 2012	HTM koostöös TÜ Eetika-keskusega	HTM tegevuskulud 137 410 EUR	Haridus- ja teadusministeerium toetas TÜ Eetikakeskuse poolt rakendatavat riiklikku programmi "Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009-2013". Peamisteks tegevusteks olid: väärtuskasvatuse koolitajate ja nõustajate koolitus; väärtusmängu metoodika välja töötamine koolidele õpilastega kasutamiseks; raamatute ja metoodiliste materjalide välja töötamine ning tutvustamine; temaatiliste seminaride läbiviimine koolieelsetele lasteasutustele ja koolidele; eetikaveebi ajakohastamine vastavalt koolide ja lasteaedade vajadustele; konverentside läbiviimine.
	5) ESF projekt "Kriisi-olukorras tegutsemise plaani juhendmaterjali ja näidisplaani koostamine koolidele ja lasteaedadele" on ellu viidud.	Täidetud 2012	Rocca al Mare kool jt partnerid	Välisvahendid 41 475,74 EUR (projekti kogusumma 126 794 EUR)	ESF projekt "Kriisi-olukorras tegutsemise plaani juhendmaterjali ja näidisplaani koostamine koolidele ja lasteaedadele" on ellu viidud ja lõppenud. Projekti tulemused: 1. Koolide ja lasteaedade õpetajatele koostati käsiraamat „Olla olemas“ (264 lk), kus erinevad väiksemad ja suuremad koolielu häirivad olukorrad on praktilises vormis lahti kirjutatud koos juhiste ning eluliste näidetega. Raamat on jagatud tasuta kõikidele koolidele ja lasteaedadele. 2. Koolidele ja lasteaedadele koostati juhendmaterjalid hädaolukorra lahendamise plaanide koostamiseks ning õppekäikude korraldamiseks. Juhendmaterjalid on tasuta kättesaadavad kõikidele koolidele ja koolieelsetele lasteasutustele EHIS infosüsteemis. Pakett koosneb järgmistest osadest: - „Kooli hädaolukorra plaani koostamise juhend“ - „Lasteaia hädaolukorra plaani koostamise juhend“ - „Hädaolukorra lahendamise plaan: kooli kriisimeeskonna ülesanded hädaolukorras“ - „Hädaolukorra lahendamise plaan: lasteaia kriisimeeskonna ülesanded hädaolukorras“ - „Hädaolukorra lahendamise plaan: õpetajate ja teiste koolitöötajate ülesanded hädaolukorras“ - „Lasteaia hädaolukorra lahendamise plaan: õpetajate ja teiste lasteaia

					<p>töötajate ülesanded hädaolukorras“</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Kooli hädaolukorra lahendamise plaan: turvalisus õppekäikudel ja kooli/klassi väljasõitudel“ - „Lasteaia hädaolukorra lahendamise plaan: turvalisus õppekäikudel ja väljasõitudel“ <p>3. Koostati õppefilm teemade käsitlemiseks lastega tulekahju, äkkrünnaku ja küberkiusamise korral. Film on jagatud tasuta kõikidele koolidele.</p> <p>4. 2010. aastal viidi läbi avatud piirkondlikud seminarid koolide kriisiolukordade teema teadvustamiseks ning anti juhised kriisimeeskonna loomiseks ja äkkrünnaku korral tegutsemiseks.</p> <p>5. 2011.aasta kevadel viidi projekti raames läbi üle Eesti avatud piirkondlikud seminarid valminud materjalide tutvustamiseks.</p> <p>2012. aastal viidi läbi ühepäevased koolitused üle Eesti, et pakkuda juhendamist ja tuge oma asutuses hädaolukorra lahendamise plaani koostamist juhtivatele töötajatele. Koolitused olid osalejatele tasuta.</p>
6) 2012./2013. õa riikliku järelevalve raames on kontrollitud PGSigna sätestatud turvalise õppekeskkonna tagamise meetmete rakendumist ja hädaolukorra lahendamise plaanide olemasolu üldhariduskoolides.	Osaliselt täidetud 2013	HTM, PPA	HTM tegevuskulud, PPA tegevuskulud	Selleks, et saada ülevaade Põhikooli- ja gümnaasiumi-seadusesse lisatud õppekeskkonna turvalisust puudutavate sätete rakendumisest, valis Haridus- ja Teadusministeerium 2012/2013. õppeaasta temaatilise järelevalve teemaks „Õpilase arengu toetamise“, mille raames kontrolliti ka uue põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega kehtestatud koolikeskkonna turvalisusega seotud normide täitmist. Tegevus kestab 2012/2013. õa lõpuni.	
7) Koolide ja lasteaedade kiusamisvastaste ja lepitusel põhinevate sekkumisprogrammide arendamist on toetatud	Osaliselt täidetud 2014	HTM	HTM tegevuskulud ja välisvahendid 91151 EUR	HTM toetas läbi hasartmängumaksu nõukogu tugiõpilaste liikumist (€9175) ja Lastekaitse Liidu tegevusi õppekeskkonna turvalisuse valdkonnas, milleks on programm „Koolirahu“ (€19600) ning programmi „Kiusamisest vaba lasteaed“ (€62376) laiendamise ning meetodiliste koolituste läbiviimine koolieelsetes lasteasutustes. Lisaks tehti ettevalmistusi lasteaia programmi laiendamiseks koolide I kooliastmesse. Tegevuse tulemusel on:	
				<ol style="list-style-type: none"> 1. loodud „Kiusamisest vaba lasteaed“ meetodika keskused kõikidesse maakondadesse; 2. kohandatud Eesti jaoks meetodika „Kiusamisest vaba lasteaed“ materjalid; 	

					<p>3. koostatud koolitusprogramm metoodika laiendamiseks kõikidesse Eesti koolieelsetesse lasteasutustesse;</p> <p>4. koolitatud on 46 koolieelse lasteasutuse meeskonnad;</p> <p>5. on koolitatud koolitajate/nõustajate grupp;</p> <p>6. on alustatud ettevalmistusi programmi laiendamiseks koolide I kooliastmesse.</p> <p>Koolirahu linnaks valiti 2012.aastal Sillamäe. Aasta jooksul viidi läbi koostööseminare koolikeskkonna turvalisuse teemadel, mis kulmineerusid 1.septembril koolirahu tseremoonia läbiviimisega Sillamäel. Koolirahu tseremoonia on iga-aastaseks meeldetuletuseks, et soodsa ja turvalise koolikeskkonna loomisega peab tegelema aastaringelt. Koolirahu tseremoonia ühendab nii õpilased, õpetajad, kooli juhtkonna kui ka lapsevanemad tegutsema ühise eesmärgi, parema koolikeskkonna, nimel. Kiusamisest vabaks koduleht: http://kiusamisestvabaks.ee/. Koolirahu koduleht: http://www.koolirahu.eu/</p>
2. meede	Lasteasutustes vägivalda tõkestamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid**	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
2.1. Hoolekandeesutustes ja õpilaskoduga koolides viibivate laste vägivalda-probleemide analüüsimine	Uuring on läbi viidud ja uurimisaruanne avalikustatud*.	Täitmata 2012	SoM, HTM	SoM tegevuskulud ja välisvahendid, HTM tegevuskulud	Tegevuste elluviimiseks üritas SoM saada raha Norra finantsmehhanismist, kuid paraku ebaõnnestunult. Vahendeid mujalt kui RES-st ei saa hetkel küsida, kuid arvestades eelarve planeerimise ajaraame, ei ole sealt tõenäoliselt võimalik lisatoetust saada.
3. meede	Laste kaitse interneti vahendusel toimepandud vägivalda eest				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
3.1. Internetiturvalisuse programmi täiendamine ja elluviimine	1) Teavitustegevused lastele, vanematele jt on läbi viidud ning iga aasta korraldatud interneti-turvalisuse päev.	Täidetud 2011-2012	Tiigrihüppe SA jt programmi partnerid	Asjaomaste asutuste tegevuskulud/välisvahendid (Euroopa Komisjoni toetus) 78 985 EUR	2012. aastal toimusid mitmed erinevad teavitustegevused, mh 150 koolituspäeva lasteaeades ja üldhariduskoolides üle Eesti. Koolituspäevade raames viidi läbi 58 õpituba eelkooliealistele lastele, 76 õpituba I-VII klassi õpilastele; 60 õpituba VIII-XI klassi õpilastele; 10 loengut lapsevanematele, 30 õpituba õpetajatele. Kokku osales õpitubades 7750 last ja õpilast, 438 õpetajat ja 396 lapsevanemat. Õpitubades kasutati

<p>2) Telefonipõhine nõustamisvõimalus (<i>helpline</i>) lastele, noortele ja vanematele on loodud.</p>	<p>Täidetud 2011-2012</p>	<p>SoM, MTÜ Eesti Abikeskused</p>	<p>Asjaomaste asutuste tegevuskulud/välisvahendid (Euroopa Komisjoni toetus) 17 147 EUR</p>	<p>projekti raames koostatud/kohandatud teavitus- ja koolitusmaterjale. Koostati ja anti välja 10 uut õppe- ja teavitusmaterjali (tunnikavad, õppemängud, teavitusvoldikud, veebipõhine mäng) lastele, noortele, õpetajatele ja lapsevanematele. Kõik materjalid on kättesaadavad eesti, vene ja inglise keeles projekti veebilehel www.targaltinternetis.ee. Viidi läbi 3 20-tunnist e-kursust „Internetiturvalisus“, osales 60 õpetajat. 2012.a veebruaris (01.-15.02) viidi läbi Turvalise interneti päeva tähistamise üritused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 01.-13.02. meediakampaania tele- ja raadiokanalites (ETV, ETV2, Kanal2, TV3, Foxlife, Raadio2, Vikerraadio, Raadio4) sõnumiga „Sa hoiad ja kaitsed oma last tavaelus, tee seda ka internetis“. Meediakampaania jõudis hinnanguliselt 300 000 vaataja/kuulajani; • koostöös ajalehega „Postimees“ ilmus 7.02. ajakirja „Märka last“ eriväljaanne „Targalt internetis“. Väljaande artiklid avasid 2012. aasta Turvalise interneti päeva teemat „Avastame digimaailma üheskoos - turvaliselt“. Eriväljaande tiraaž 56 500 eesti keeles ja 12 000 vene keeles, vt ka www.targaltinternetis.ee, teemaleht 2012/02; • 11. veebruaril viidi läbi perepäev Turvalise interneti päeva tähistamiseks Tallinnas Lindakivi kultuurikeskuses. Toimusid temaatilised õpitoad eesti ja vene keeles, avatud olid nõuandenurgad (psühholoogiline, abiliin, vihjeliin, veebikonstaabel), lastele korraldati temaatiline viktoriin; toimus testide täitmine, päeva lõpetas G. Jaani kontsert. Perepäeval osales rohkem kui 400 inimest (lapsed ja lapsevanemad, vanavanemad). <p>Novembrist 2011 kuni veebruarini 2012 toimus õpilaste videolugude konkurss „Avastame digimaailma üheskoos - turvaliselt“, kus osalesid viieliikmelised õpilasvõistkonnad igast kooliastmest. 2012. aastal pakkus abitelefoni nõustamist lastele, vanematele ja teistele asjassepuutuvatele sihtgruppidele interneti turvalise kasutamise küsimustes, sh kuidas arvutisõltuvust ära tunda, kuidas piirata lapse arvutikasutamist, kuidas käituda arvutisõltuvuse korral, identiteedivargus interneti sotsiaalvõrgustiku kontodelt, laste ja vanemate ebavõrdne kompetentsus interneti kasutamisel, soovitatud reeglid, kuidas laps võib internetti kasutada, seksiga seotud ettepanekud internetis, soovitusel küberkiusamise puhuks jne. Ca 6% sissetulevatest kõnedest on seotud eelpool loetletud temadega.</p>
---	---------------------------	-----------------------------------	---	---

3) Veebipõhine teavitusliin ebaseadusliku sisuga veebilehtedest politsei teavitamiseks on loodud.	Täidetud 2011-2012	LKL	Asjaomaste asutuste tegevuskulud/välis vahendid (Euroopa Komisjoni toetus) 21 305 EUR	2012. aastal laekus vihjeliini veebilehe kaudu 978 teadet, mida käideldi vastavalt vihjeliini tööjuhisele. Laekunud teadetest sisaldas 37 teavet ebaseaduslikust materjalist, sealhulgas edastati INHOPE võrgustiku vihjete süsteemi kaudu Eesti vihjeliinile 4 teadet Eesti kaudu hallatud veebilehtede kohta, mis sisaldasid laste seksuaalset ärakasutamist esitavat materjali; 706 teadet sisaldas materjali, mis osutusid lastele ebasobivaks (pornograafia; 18+ lehed, mis on samas kergesti kättesaadavad), muud infot sisaldas 235 teadet. Vihjeliini veebilehe www.vihjeliin.ee üldine külastatavus aruandeperioodil oli 1585 külastust 1283 külastaja poolt, lehti kuvati 2985-l korral. Veebilehte külastati 55 riigist. Novembris võeti Eesti vihjeliin INHOPE võrgustiku täisliikmeks. Vihjeliini töötajad osalesid 2 rahvusvahelisel ja 1 siseriiklikul temaatilisel koolitusel, mille tulemusena suurenes vihjeliini võimekus käidelda teateid asja- ja ajakohaselt.
4) Loodud on noortepaneel, et suurendada noorte osalust internetiriskidega seotud diskussioonides.	Täidetud 2011-2012	LKL	Asjaomaste asutuste tegevuskulud/välis vahendid (Euroopa Komisjoni toetus)	Noortepaneel on loodud ja selle tegevusi haldab PPA (Keskkriminaalpolitsei) koostöös Lastekaitse Liiduga.
5) Noortepaneeli raames on seminarkohtumised ellu viidud.	Täidetud 2011-2012	LKL	Asjaomaste asutuste tegevuskulud/välis vahendid (Euroopa Komisjoni toetus) 1 800 EUR	2012. aastal toimus 4 kahepäevast noortepaneeli koolitusseminari. Oktoobris toimunud laiendatud seminaril valiti paneeli uus koosseis (eelmisest jätkab üks liige), paneeli kuuluvad õpilased vanuses 10-17 Eesti eri regioonide koolidest. Aasta jooksul on noortepaneeli liikmed läbi viinud ca 12 infotundi noorematele õpilastele ja esinenud temaatilistel üritustel (konverentsid, töötoad, kohtumised).
6) Programm perioodiks 2012–2014 on välja töötatud.	Täidetud 2012	LKL jt partnerid	Asjaomaste asutuste tegevuskulud	2012. aasta algul koostati jätkuprojekt, mis esitati Euroopa Komisjoni programmile <i>Safer Internet</i> . Projektitaotlus sai heakskiidu ning jätkuprojekt alustas juunist 2012, projekti uueks perioodiks on juuni 2012 - september 2014. Esimese projekti (kestus september 2010 - mai 2012) lõpparuanne kiideti Euroopa Komisjoni poolt heaks augustis 2012. Leitav aadressil: http://www.targaltinternetis.ee/projektist/projekti-lopparuanne/
7) Programmitegevused uuel perioodil on ellu viidud.	Osaliselt täidetud 2012-2014	LKL jt partnerid	Asjaomaste asutuste tegevuskulud ja välisvahendid (Euroopa	2012. aasta algul koostati jätkuprojekt, mis esitati Euroopa Komisjoni programmile <i>Safer Internet</i> . Projektitaotlus sai heakskiidu ning jätkuprojekt alustas juunist 2012. Sisutegevused toodud punkti 3.1.1 all. Projekti uueks perioodiks on juuni 2012 - september 2014.

				Komisjoni toetus) Projekti kogumaksumus 613 213 EUR, millest 75 % e. 459 910 EUR on Euroopa komisjoni toetus	
4. meede	Laste parem kaitse seksuaalkuritegude eest				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
4.1. Lastega töötamisega seotud piirangute täitmise jälgimine ja nende kasuteguri hindamine	Uuring on läbi viidud ja uurimisaruanne avalikustatud.	Täidetud 2012	JuM	JuM tegevuskulud	Seotud tegevusega 5.1.1. ja sisend antud lastega töötamise regulatsiooni täiendamiseks uue lastekaitse seaduse raames.
4.2. Lastega töötamisega seotud piirangute õigusliku regulatsiooni korrastamine	Piirangute laiendamist käsitlev eelnõu on VV-sse esitatud.	Osaliselt täidetud 2013	JuM, SoM, HTM	Asjaomaste asutuste tegevuskulud	Lastega töötamisega seotud piirangute õigusliku regulatsiooni korrastamiseks sätestati noorsootöö seaduses noortega töötamise piirangud (§ 5) ning piirangud tulevad ka uude Lastekaitse seadusesse.
4.3. Ravisüsteemi loomine täiskasvanud ja alaealistele seksuaalkurjategija tele	3) Vanglasüsteemis seksuaalkurjategijate rehabilitatsiooni-programmi kättesaadavus tagatud.	Täidetud 2012 (2011)	JuM	JuM tegevuskulud	Seksuaalkuriteo toime panemise eest süüdimõistetud kinnipeetavad kannavad karistust Tartu Vanglas ning neile rakendatakse seksuaalkurjategijate kohtlemismudelit. Rehabilitatsiooniprogrammid on tagatud kõigile kinnipeetavatele, kellel on vastav vajadus. Seksuaalkuritegude toime panemise eest süüdimõistetud kriminaalhooldusalustele ei ole rehabilitatsiooni programmid täies ulatuses tagatud, sõltudes kriminaalhoolduse läbiviimise asukohast, väiksemates piirkondades puudub ressurss.
	4) Erialaspetsialistid on ravi kohaldamiseks koolitatud.	Osaliselt täidetud 2011-2014	JuM	JuM ja vangla tegevuskulud 10245 EUR	2012. aastal viis Tartu Laste Tugikeskus Põhjamaade Ministrite Nõukogu poolt rahastatud projekti „Mündi kaks poolt“ raames läbi koolitusi lastega töötavate spetsialistidele tööks noorte seksuaalkurjategijatega (16 tundi, koostöös Taani Janus keskuse koolitajatega). Vanglateenistuse ametnikke koolitati 2012 läbi viima rehabilitatsiooniprogrammi „Uus Suund“. Jaanuaris toimus õppevisiit

					Soome. 2013. aastal on planeeritud on seksuaalkurjategijatega tegeleva psühhiaatri stažeerimine välismaal, lisaks on planeeritud seksuaalkurjategijate kohtlemise, kompleksravi rakendamise, praktilise töö ja ravivõimaluste koolitus.
4.4. Tõhusama järelevalvesüsteemi loomine seksuaalkurjategijate üle	1) Seksuaalkurjategijate erisusi arvestav riskihindamise instrument on vanglasüsteemis kasutusele võetud.	Täidetud 2012	JuM	JuM tegevuskulud 11236 EUR	Mais 2012 toimusid seksuaalkurjategijatega tegelevatele ametnikele (inspektor-kontaktisikud, sotsiaaltöötaja, psühholoog ja kriminaalhooldusametnikud) koolitused Acute, Static ja Stable riskihindamise instrumentide kasutamiseks. Alates juunist 2012 kasutatakse neid instrumente süüdimõistetud seksuaalkurjategijate kohtlemisel. 2013 on planeeritud seksuaalkurjategijate riskihindamisvahendite kinnistav koolitus.
5. meede	Vägivallakuritegude ohvriks langenud laste abistamisvõimaluste arendamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
5.2. Lasteabitelefoni teenuse pakkumine	Telefoniteenuse pakkumiseks leping sõlmitud*.	Osaliselt täidetud 2011-2014	SoM	SoM tegevuskulu 254 396,66 EUR	Lasteabitelefoni teenuse pakkumise leping MTÜga Eesti Abikeskused lasteabitelefoni teenuse pakkumiseks sõlmiti 2011 ja kehtib kuni 2013 lõpuni. 2012. aastal toimus regulaarne teenuse arendamine. 2013. aastal kuulutatakse välja uus riigihange järgmiseks perioodiks.
5.3. Lastega töötavatele spetsialistidele täienduskoolitus-programmi koostamine ja rakendamine	1) Lastega kokkupuutuvate erialade õppekavade analüüs on läbi viidud ja tehtud ettepanekud baaskoolituse ja täienduskoolituste täiendamiseks*.	Täidetud 2012 (2013)	SoM, HTM	SoM tegevuskulud ja HTM tegevuskulud	Spetsialistide pädevuse tõstmise alased tegevused on planeeritud laste ja perede arengukavas koos kuludega. 2012. aastal viidi läbi koolitused ja seminarid lastega kokkupuutuvatele spetsialistidele väärkohtlemise diagnostika alal. Lastekaitsetöötajatele koostati lapse heaolu hindamisjuhise ning väärkohtlemise diagnostika juhendmaterjal. LPA rakendusplaanis on alljärgnevad punktid: Lastega töötavate spetsialistide pädevuste tõstmine: 1. 2013.aastal Laste ja peredega töötavatele spetsialistide täiendõppe pakkumine (HMN vahendid). 2. 2013.aastal Lastekaitsetöötajatele suunatud supervisioonisüsteemi väljatöötamine ning vanemlike oskuste hindamisvahendi adapteerimine (SOM tegevuskulud ja HMN vahendid). 3. 2013.-2014.aastal Kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöö sise- ja välishindamise meetodika ja juhendmaterjalide väljatöötamine (SOM tegevuskulud). 4. 2013-2014.aastal heade praktikate jagamiseks seminaride korraldamine lastekaitsetöötajatele ja lastega töötavatele spetsialistidele (SOM

					tegevuskulud, HMN vahendid). 5. 2014.aastal Täiendõppesüsteemi väljaarendamine ja koolitusprogrammide koostamine kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajale (SOM tegevuskulud).
	Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline indikaator: 4) Spetsialistidele suunatud lisakoolitused on ellu viidud.	Osaliselt täidetud 2012-2014	Kodanikeühendused	Asjaomaste asutuste tegevuskulud, välisvahendid ja projektitoetused	Tartu Laste Tugikeskus on viinud läbi lastega töötavatele spetsialistidele täiendkoolitusi laste väärkohtlemise alal: Pärnus MTÜs Shalom 16h, lasteaias Poku 8h, Lõuna Politseiprefektuuris 8h, Sisekaitseakadeemias 8h, Tartus haridustöötajatele 4h. Lisaks on läbi viidud loenguid Tartu ülikoolis ja ka 8h koolitus perearstidele.
5.4. Lapsohvritele üleriigilise abistamissüsteemi väljatöötamine	1) Abistamissüsteemi loomiseks on lähteülesanne koostatud, mudel välja töötatud ja seda katsetatud*.	Osaliselt täidetud 2012	SoM	SoM tegevuskulud (vajalik lisavahendite taotlemine RESist 2013-2016)	2012. aastal loodi väärkohtlemise diagnostika süsteemi kontseptsioon. 2013. aastal soovitakse alustada meeskondade piloteerimisega ning seda tõenäoliselt läbi Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismidest rahastava rahvatervise programmi ja Vaimse Tervise Keskuste.
6. meede	Laste vastu toimepandud vägivaldajuhtumite uurimise tõhustamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
6.3. Lapsohvritega isikuvastastes kuritegudes menetlustähtaegade seiramine	1) Menetlustähtaegade ülevaated on igal aastal koostatud.	Täidetud 2012-2014	JuM	JuM tegevuskulud	Viimase uuringu tegi JuM 2012 I poolaasta kohta. Aritmeetilise keskmise järgi oli alaealise kannatanuga keskmine menetluspikkus 2012. aasta I poolaastal 5,1 kuud (153 päeva); 2011. a II poolaastal oli see näitaja 5,7 kuud (172 päeva). Keskmine menetluspikkus lühenes Viru, Põhja ja Lõuna piirkonnas, sh kõige enam Viru piirkonnas (7,0 kuult 5,2 kuule). Lääne piirkonnas kasvas keskmine menetluspikkus 5 päeva võrra.
	2) Kohtueelsetest menetlustähtaegadest kinnipidamine tagatud.	Täidetud 2012-2014	RP	RP tegevuskulud	

6.4. Lapsesõbralike ülekuulamisvõimaluste loomine	Lastele mõeldud video-salvestusvõimalusega ülekuulamisruumid on prefektuurides loodud.	Osaliselt täidetud 2014	SiM (PPA)	PPA tegevuskulud	2012. a avati uued politseimajad PPA Lõuna prefektuuris Jõgeval ja Lääne prefektuuris Kuressaares. Mõlemas politseimajas on alaealiste ülekuulamise ruumid, mis on planeeritud ja sisustatud vastavalt nõuetele nii mööbli kui ka tehnika jms osas.
6.5. Alaealistega tegelevate süüteomenetlejate regulaarne koolitamine	1) Prefektuurides lastekaitseteenistuste töötajatele on koolitused läbi viidud.	Täidetud 2012-2014	SiM (PPA)	PPA tegevuskulud, 40 264 EUR/välisvahendid	2012. a toimusid PPA prefektuurides lastekaitseteenistuste töötajatele koolitused, olulisemad neist: <ul style="list-style-type: none"> Sisekaitseakadeemia juures on käivitatud täiendõppe moodul lastekaitsetalituste ja alaealiste asjade menetlejatele. Koolituse kestus kolm kuud, igas kuus 1 nädal – 2012. a 15 osalejat. ESF toel alustati 2012 projektiga “Lapsesõbralikum justiitsüsteem Euroopa parima praktika näitel”. 2012 toimus 3 stažeerimisvisiiti (Island, Leedu, Itaalia). Projekt jätkub 2013. a ning selle partneriks on prokuratuur – osalejaid kokku 18 (erinevad osalejad erinevatel visiitidel).
	2) Kohtunikele ja alaealistele spetsialiseerunud prokuröridele on koolitused läbi viidud.	Täidetud 2012-2014	RK, RP	RK tegevuskulud, RP tegevuskulud	Lisaks eelnevale on PPA ametnikele läbi viidud järgnevaid koolitusi: <ul style="list-style-type: none"> Aktiivsus- ja tähelepanuhäire ja autism (PERH psühhiaatrikliinik) Alaealiste küsitlemine kriminaalmenetluses (Kristjan Kask) Andmete kogumine avalikest allikatest (PPA Lõuna prefektuur) Combating Sexual Exploitation (EUROPOL) Combating Sexual Exploitation of Children (Taani) Fighting Child Pornography (Euroopa Akadeemia) Isiksushäirete teemaline koolitus (RP) Koostöö alaealiste asjade menetlemisel (PPA) Laste surmajuhtumite ekspertiisid (EKEI) Lastekaitsetalituste ametnike seminar (PPA) Operation Fairplay tutvustus (PPA Lääne prefektuur) Rahvusvahelise lapseröövi tsiviilaspektid (Põhja ringkonnaprokuratuur) Videoülekuulamise analüüsi koolitus (Kristjan Kask) Väärkoheldud laste intervjuerimine (korraldatud koostöös SoM-iga, Thjörborg Sveinsdottir (Island))
Alaealistega tegelevatele prokuröridele on kaks korda aastas toimunud regulaarsed ühised ümarlauad (28.03 ja 19.09-20.09.2012). 19.09 ümarlaua raames toimus koolitus lapse isiksushäirete teemal, kus osalesid					

					ka politseiametnikud. Perioodil september-detsember 2012 osales viis alaealistega tegelevat prokuröri üks kord kuus toimunud perekonnakeskse nõustamise koolitusel ja lisaks osales 6 alaealistega tegelevat prokuröri Politsei- ja Piirivalveameti projektis „Lapsesõbralikum justiitsüsteem Euroopa parima praktika näitel“.
6.7. Toetada lapskannatanute ja -tunnistajate osalemist kriminaal- ja kohtumenetluses	Abimaterjalid on välja töötatud.	Osaliselt täidetud 2014	JuM koostöös RP ja PPAGA	JuM tegevuskulu	Justiitsministeerium alustas abimaterjalide väljatöötamist 2012. aastal. Abimaterjalid lapstunnistajatele kohtumenetluses valmivad 2013. aastal.
EESMÄRK II	ALAEALISTE VÄGIVALLA JA ÕIGUSRIKKUMISTE VÄHENDAMINE JA ENNETAMINE				
7. meede	Kogukonnapõhine ja perekeskne riskilaste abistamine ja toetamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
7.1. KOVides varase märkamise ja sekkumise mudeli väljatöötamine ja rakendamine	2) Varase märkamise ja sekkumise mudelit on rakendatud igal aastal vähemalt 6, kokku vähemalt 24 KOVis.	Osaliselt täidetud 2012-2014	UNICEF Eesti Fond/JuM	HMN toetus HTM kaudu 595 EUR/ JuM tegevuskulud 80 EUR	2012. aastal jätkati pilootprojektiga liitunud 12 KOVis. 2012. aastal valmis Tartu Ülikooli poolt läbi viidud KOV turvalisuse uuring, lõppraport asub veebis: http://www.kuriteoennetus.ee/39731 . KOVides toimusid uuringu tutvustamise kohtumised. Lisaks korraldati koostöömudelit piloteerivatele KOVidele (Rapla, Kose, Lihula, Tapa, Jõhvi, Viljandi, Mäetaguse, Toila, Tootsi, Harku, Rakvere ja Sillamäe) kaks kaasamispraktikatele ja meetoditele suunatud seminari. Osad KOVid on koostanud ja koostamas kuriteoennetuse valdkonna tegevuskavasid ja sõlmivad ka koostööpartneritega lepinguid kavade elluviimise toetamiseks. Mõned KOVid on valinud kohaliku arengukava täiendamise ja mõnedes on tegevus vaibunud, kuna inimesed on vahetunud või on nad teiste töökohustustega ülekoormatud (nt Tapa, Rakvere, Lihula, Jõhvi). 2012. aastal anti täiendatud kordustrukina välja abivajavate laste toetamise ja neist teavitamise teemaline voldik nii eesti kui vene keeles. Trükitud voldikud jagati projektis osalenud KOVidele, voldik on üleval ka veebis http://www.kuriteoennetus.ee/39731 . Algpäraselt on tegemist PPA poolt koostatud voldikuga. 2013. aastast alates nõustatakse edasi liitunud KOVe, kuid uusi KOVe pilooti ei kaasata, vaid alustatakse Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismidest rahastatava riskilaste ja noorte programmi

					ettevalmistamisega. Programmi väiketoetuste skeemi raames on kohalikel omavalitsustel võimalik kogukondliku kuriteoennetuse elluviimisel taotleda rahastust võrgustikutöö arendamiseks, uute ennetuspraktikate elluviimiseks ja spetsialistide koolitamiseks.
7.4. KOVides tugiisikute süsteemi rakendamine alaealistele ja noortele vanglast vabanenutele	2) Tugiisikute süsteemi on rakendatud igal aastal vähemalt 6, kokku vähemalt 18 KOVis.	Täidetud 2012-2014	JuM	JuM tegevuskulud, EKN tegevuskulud, välisvahendid 29450 EUR	Tugiisikuteenust pakutakse Ida- ja Lääne-Virumaal ning Harjumaal. Virumaal on koolitatud 19 tugiisikut, Harjumaal 31. Koolitatud tugiisikutest 2 elab Tartus, 1 Võrus ja 1 Pärnus, mis tähendab, et teenust saab muuhulgas pakkuda vabanejatele, kelle elukohaks vabanemisel on Tartu-, Võru- või Pärnumaa. Aastalõpu seisuga oli teenusele suunatud umbes 30 kinnipeetut/vabanenut.
8. meede	Noorte alkoholitarbimise vähendamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
8.1. Alkoholi kahjulikku mõju käsitlevate ennetus-tegevuste läbiviimine	1) Ennetustegevused koolides toimunud.	Täidetud 2011-2014	SiM (PPA)	PPA tegevuskulud 208 244 EUR	PPA viis 2012. a läbi 25 sõltuvusainete tarvitamise ennetamisprojekti, millega jõuti 48 540 inimeseni, sh 7221 alaealiseni. <u>Sõltuvusainete, sh alkoholi tarvitamise ennetusele eraldati 18% kogu ennetuse 2012. a eelarvest summas 200 000 eurot.</u> PPA viis mh läbi üle-eestilise kampaania „Sekkumata jätmine tuleb ringiga tagasi“, mille esimene etapp (2012. a 10.-11. nädal) puudutas alaealistele alkoholi kättesaadavuse tõkestamist. Kampaania esimese osa raames valmis teemal „alaealised ja alkohol“ videoklipp ning väliplakat, mis on koos muu informatsiooniga kampaania kohta kättesaadav PPA kodulehelt aadressil http://www.politsei.ee/et/ennetus/yle-eestiline/sekkumata-jatmine-tuleb-ringiga-tagasi.dot . Projekti toimumise aeg oli 01.09.2011-22.12.2012. Projekti kogumaksumusest summas 88 792 eurot eraldati PPA eelarvest 49772 (8244 eurot 2012. a ja 41 528 eurot 2011. a).
	2) Alkoholivastased kampaaniad jm teavitustegevused on toimunud.	Täidetud 2011-2014	MKM (MA)	MA tegevuskulud/ 87 824 EUR	Vastavalt „Eesti rahvusliku liiklusohutusprogrammi 2003-2015“ rakendusplaanis 2012–2015 aastaks ette nähtud tegevuskavale viidi 2012 aastal Maanteeameti poolt läbi teavitus- ja koolitusprojektid jooesiseisundis sõidukijuhtimisest hoidumiseks ning noorte riskikäitumise ennetamiseks juhi ja sõitjana liigeldes. Teavitus meedias toimus paralleelselt politsei poolt suunatud liiklusjärelvalvega alkoholi mõju all liiklevate sõidukijuhtide avastamiseks. Meediakampaania viidi läbi ajavahemikul 3-23.06 koostöös raadioorganisatsiooniga Trio LSL, võimendades nende poolt välja töötatud sõnumit – tagada oma kaaslaste ohutus, olles oma

					<p>seltskonnale kaine autojuht – seda tehti ka teistes raadiokanalites, välimeedias ning toitlustusasutuste siseruumides. Kolme suvekuu jooksul jätkus projekt indikaatoralkomeetrite tasuta kasutamise võimaldamisega suveürituste külastajatele. Kaheksal suuremal vabaõhuüritusel soovis oma seisundit enne rooliminekut kontrollida kokku 4880 sõidukijuhti.</p> <p>Varasema aastaga võrreldes on suurema sihtrühmapõhise katvuse saavutanud gümnaasiumi- ja kutseõppeasutuste õpilastele (17-18-aastased noored) koolitusprogrammi „riskeeriva käitumise põhjustest ja selle vältimise võimalustest“ läbiviimine. 2012. aastal osales vastavasisulistel loengutel ja aruteludel kokku 3300 noort. Noorte mõjutuskoolitus aktiivõppe meetodikat kasutades viiakse läbi psühholoogi, politseiametniku ning liiklusõnnetuses vigastada saanud eakaaslase osalusel.</p> <p>2012. aasta augustis läbi viidud mootorsõidukijuhtide küsitluse põhjal (valim 1000 vastajat representatiivse jaotuse alusel) on aasta jooksul üks või enam kordi sõidukit ebakaines seisundis juhtinud 20% vastanutest. Osakaal on 2011. aastaga võrreldes püsunud samal tasemel. Samas on suurenemas isiklike indikaatoralkomeetrite kasutamine oma seisundi kontrollimiseks. Kahtluse korral, et tarbitud alkohol ei ole verest kadunud, kasutab alkomeetrit enne autorooli minekut reeglina või sageli 75% vastanutest. Ülevaade Maanteeameti poolt läbi viidud joores sõidukijuhtimist ennetavast teavitustööst ja projektidest aastate lõikes on leitav aadressilt http://www.mnt.ee/index.php?id=16208.</p>
8.2. Alaealistele alkoholimüügi keelu tõhusamate kontrollimeetmete väljatöötamine	Kontrollimeetmed välja töötatud ja keelu täitmise üle järelevalve rakendatud.	Osaliselt täidetud 2014	SiM (PPA)	PPA tegevuskulud	<p>PPA on 2012. a teostanud võrreldes eelmise aastaga rohkem järelevalvet alaealiste alkoholitarvitajate avastamiseks, aga ka alaealistele alkoholi müümise tõkestamiseks. Alaealisele alkoholi kättesaadavaks tegemisega seotud juhtumeid (AS § 67,69, KarS § 182-1) registreeris PPA 2012. a 255.</p> <p>SiM-i eestvedamisel ja koostöös PPA-ga töötati 2012. a välja alaealistele alkohoolsete jookide tarbimise keelu ja kättesaadavuse tõkestamise märgistus – valdkondlik ennetussõnum „alla 18 keelatud“. Ennetussõnumi ja -märgistuse eesmärk on seada piire alaealiste alkoholi tarbimisele ja tuletada elanikkonnale meelde, et tulenevalt vanusepiirist on seadusega keelatud alla 18-aastasele alaealisele alkohoolse joogi tarbimine, omamine või valdamine. Tegemist on ennetussõnumi ja -märgistusega, mida kasutab avalik sektor ja erasektor ennetusalaste kampaaniate ja teavitustegevuse läbiviimisel. Informatsioon märgistuse ja sõnumi kohta on leitav SiM-i kodulehel https://www.siseministeerium.ee/siseturvalisusesonumid/.</p> <p>Tegevused jätkuvad 2013. aastal.</p>

8.4. Noortele ⁱⁱ alkoholi-probleemidega süüdimõistetutele alkoholi kahjulikku mõju ja joobes juhtimisest tulenevaid ohte käsitlevate koolituste korraldamine	Kriminaalhoolduses on joobes juhtimise eest süüdimõistetud noored suunatud liiklusohutus-programmi.	Täidetud 2011-2014	JuM	JuM tegevuskulud	2012. aastal läbis kriminaalhoolduses üks alaealine joobes juhtimise eest süüdimõistetud süüdimõistetute liiklusohutus-programmi. Kuni 21aastased läbisid liiklusohutusprogrammi 12 korral.
8.5. Alkoholiprobleemidega noortele ravi ja rehabilitatsiooni kontseptsiooni väljatöötamine	1) Alkoholi-probleemidega noorte ravi- ja rehabilitatsioonivajadus kaardistatud ning vastav kontseptsioon välja töötatud*.	Osaliselt täidetud 2014	SoM/TAI	SoM tegevuskulud/välis-vahendid	Alkoholiprobleemidega noortele valmis ravi ja rehabilitatsiooni kontseptsioon, mis saadeti seadusemuudatuse eelnõuna 2012. a. Riigikogusse. Psühhiaatrilise abi seaduse, tervishoiuteenuste korraldamise seaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõuga täiendatakse alkoholist, narkootilistest ja psühhotropsetest ainetest, jt toksilist joovet tekitavatest ainetest sõltuvuses olevatele isikutele sõltuvusest vabanemisel abi osutamise regulatsiooni. Eelnõu loob mõisteraamistiku sõltuvushäirega isikutele abi andmiseks. Mh kehtestab eelnõu alused, tingimused ja korra alaealisele sõltuvushäirete taastusabi andmiseks, sh taastusabi kohaldamiseks alaealise tahtest olenematu vältimatu psühhiaatrilise abina, millega kaasneb alaealise vabadus- jt põhiõiguste piiramine.
9. meede	Alaealiste õigusrikkumistele tõhusam reageerimine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
9.1. Noorte probleemkäitumise ennetamiseks noorte toimetuleku toetamise tegevuskava rakendamine	2) Uus tegevuskava aastateks 2012-2014 on välja töötatud.	Täitmata 2012	HTM	HTM tegevuskulud	HTM hinnangul „Tegevuskava noorte toimetuleku toetamiseks, sh alaealiste õigusrikkumiste ennetamiseks ja vähendamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas 2009-2011“ täitis oma eesmärgi, st loodi alus ja võimalused noorte probleemide varajaseks märkamiseks ning noorte vajadustele vastava toe pakkumiseks noorte- ja üldhariduse osakonna koostöös. Samas tegevuskava täitmise käigus tõdeti, et noorte toimetuleku veelgi tõhusamaks toetamiseks on lisaks HTM sisesele koostööle vaja laiemat valdkonnaülest koostegutsemist ning uut HTM haldusala tegevuskava ei ole mõttekas koostada. Sestap algatati koostöö Sotsiaal- ja Justiitsministeeriumiga, mille olulisemaks väljundiks on ühiselt Norra ja EMP 2009-2014 finantsmehhanismist rahastatav ja rakendatav riskilaste ja -noorte programm.

9.2. Alaealiste komisjonides menetlus-tähtaegade regulaarne seiramine	Menetlustähtaegade ülevaated igal aastal koostatud.	Täidetud 2011-2014	HTM	HTM tegevuskulud	Vastavalt AMS § 14-le lõikele 4 on alaealiste komisjon kohustatud arutama alaealise õiguserikkumise asja 30 päeva jooksul, arvates taotluse saabumisest, või lükkab arutelu edasi kooskõlas käesoleva seadusega § 17. Alates 2010. a teisest poolest on Eesti Noorsootöö Keskus koostöös Haridus – ja Teadusministeeriumiga seiranud alaealiste komisjonide menetluskiirust, tuginedes analüüsi tehes Eesti Hariduse Infosüsteemi tehtud sissekannetele. Menetluse kiirus on alaealiste komisjonides võrreldes varasemate aastatega märgatavalt suurenenud - 2011. a oli keskmine menetluse kiirus nelja kvartali lõikes üle Eesti 33 päeva, 2012. a on seevastu kolme kvartali keskmiseks menetluse kiiruseks 23 päeva. 2012.a. IV kvartali ülevaade ning 2012.a. koondülevaade valmib 2013.a. märtsi keskpaigaks.
9.5. Alaealiste komisjonide tugiisikute süsteemi loomine	Tugiisikute süsteem loodud.	Osaliselt täidetud 2014	HTM	HTM tegevuskulud, EMP ja Norra finantsmehhanismid	Tõrjutud noorte sotsiaalne kaasamine ja kuritegeliku käitumise ennetamine. Projekti tulemusena alustatakse kõigis maakondades ja suurema noorte õigusrikkujate osakaaluga linnades noortele õigusrikkujatele suunatud teenuste ja tegevuste korraldamist. Harju Maavalitsuse alaealiste komisjon ja Kuriteoennetuse Sihtasutus (KESA) jätkavad pilootprojektiga, mille raames katsetatakse multisüsteemset lähenemist mentorluses. Lisaks pakub KESA teistele organisatsioonidele ja huvigruppidele mentorluse rakendamise alast nõustamist.
9.6. Erikoolist lahkunud õpilaste retsidiivsuse hindamine	Uuring on läbi viidud ja uurimisaruanne avalikustatud.	Osaliselt täidetud 2013	HTM	HTM tegevuskulud	Analüüsi tegemist alustati 2012. aasta lõpus ning see valmib ja avalikustatakse 2013. aasta esimeses pooles.
9.7. Alaealiste kurjategijatega seotud kriminaalasjades menetlustähtaegade seiramine	1) Menetlustähtaegade ülevaated igal aastal koostatud.	Täidetud 2011-2014	JuM	JuM tegevuskulud	Viimase uuringu tegi JuM 2012 I poolaasta kohta ja sellest selgus, et alaealiste kriminaalasjadest lahendati kohtueelses menetluses vähem kui 4 kuuga 85% (2011. aasta II poolaastal 84%).
	2) Menetlustähtaegade st kinnipidamine tagatud (vähem kui 4 kuuga kohtueelselt menetletud alaealiste kriminaalasjade arv	Täidetud 2011-2014	RP	RP tegevuskulud	

	iga-aastaga suurenenud).				
9.8. Alaealise mõjutusvahendite seaduse kaasajastamine	Alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmise eelnõu on VV-sse esitatud.	Osaliselt täidetud 2013	HTM	HTM tegevuskulud	Seadus on koostamisel. Seaduseelnõu väljatöötamise kavatsus läbis kooskõlastamise ja avaliku konsultatsiooni 2012. aasta suvel. Selle järel alustati eelnõu koostamist, mis kavakohaselt esitatakse Vabariigi Valitsusse 2013. aasta II pooles.
Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline tegevus: 9.9. Noortele kinnipeetavatele suunatud tegevused Viru vanglas	Noortele kinnipeetavatele suunatud tegevused ellu viidud	2012-2014	JuM	Välisvahendid/Euroopa Liidu struktuurfondid	KESA Portfoolio projekti raames on Viru vangla noortele kinnipeetavatele loodud võimalus osaleda elektriku, kokanduse, müürsepp-pottsepa, traktoristi ja puutöö eriala kutseõppe kursustel, samuti omandada B-kat load. 2012. aastal osales kursustel 124 noort kinnipeetavat, kellel oli vabanemiseni jäänud vähem kui 6 kuud. Kokku on 3 aasta jooksul kursustel osalenud 246 vangi. Projekt oli rahastatud Euroopa Liidu struktuurfondidest. Projekti raames on välja antud "Saan tööd" käsiraamat töötajale, mille peamiseks sihtrühmaks on vangist vabanejad. Käsiraamat on nii eesti- kui venekeelne ning see on mõeldud tasuta jagamiseks.
EESMÄRK III	PEREVÄGIVALLA (SH NAISTEVASTASE VÄGIVALLA) VÄHENDAMINE JA ENNETAMINE				
10. meede	Perevägivallaalane ennetustöö				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
10.1. Õigusteadlikkuse suurendamine ning perevägivallaalane teavitamine	1) Ühiskonnaõpetuse ainearaamatud on täiendatud ja ühiskonnaõpetuse õpetajad selle kasutamiseks koolitatud*.	Täidetud 2012	HTM, SoM, Lastekaitse Liit, Eesti Naisteühenduste Ümarlaud, Eesti Naiste Varjupaikade Liit jt kodanikeühendused	HTM tegevuskulud, SoM tegevuskulud	Ühiskonnaõpetuse ainearaamatute perevägivallaalased peatükid on valminud ja toimetatud. Perevägivallateemalise käsiraamatu põhjal on plaanis õpetajaid koolitada 2013. aastal.
	2) JuM hallatavate veebilehede uuendamine	Täidetud 2011-2014	JuM	JuM tegevuskulud	Veebilehtedel on asjakohane info. 2013. aastal tehakse JuM kriminaalpoliitika osakonnale uus veebileht, kuhu saab üles kogu perevägivalda puudutav infomaterjal, mis seni välja töötatud ja lisatakse uusi materjale.

3) SoM, PPA kodulehed perevägivaldalaase infoga uuendatud.	Täidetud 2011-2014	SoM, PPA	SoM tegevuskulud, PPA tegevuskulud	SoM ja PPA koduleht täiendatud, materjalid ettevalmistatud. Info värskendamine toimub jooksvalt.
4) Noorte teavitamis- ja nõustamiskeskuste kodulehed peresuhetealase infoga (sh abisaamise võimaluste kohta) on uuendatud.	Täidetud 2011-2014	HTM	Asjaomaste asutuste tegevuskulud	Kõikide õppenõustamiskeskuste kodulehtedel on olemas psühholoogide, sotsiaalpedagoogide jt nõustajate kontaktandmed, kuhu lapsevanemad, lapsed, KOV ametnikud saavad probleemide korral pöörduda.
5) Naiste varjupaikade kodulehed on perevägivaldalaase infoga uuendatud; samuti on kajastatud laiemalt naistevastase vägivaldalaase teematikat.	Täidetud 2011-2014	Kodanikeühendused	Seotud asutuste tegevuskulud	Veebilehtede infot uuendatakse jooksvalt. 2012. aastal valmis ENÜ Sihtasutusel naistevastase vägivaldalaase teemaline veebileht http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php , kuhu on koondatud eestikeelseid temaatilisi materjale. Norra finantsmehhanismide toel plaanis kõikide varjupaikade veebilehtede laiapõhjalisem uuendamine.
Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline indikaator: 6) Teavitussüstitused on korraldatud	Täidetud 2012-2014	Kodanikeühendused	Seotud asutuste tegevuskulud ENÜ tegevuskulud, HMN projekt, 2000 EUR	Rahvusvaheline konverents 8. märtsil Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivaldalaase ennetamise ja tõkestamise konventsiooni tutvustamiseks koostöös Riigikogu sotsiaal- ja õiguskomisjoniga, kus esinesid eksperdid Euroopa Nõukogu sekretariaadist, Saksa Liitvabariigi eakate, naiskõsimuste ja noorte ministriumist ja Hispaania justiitsministriumist. Osalesid Riigikogu liikmed, politsei, prokuratuuri, kohtute spetsialistid, erinevate ministriumide ja naisorganisatsioonide esindajad. Riigikogu sotsiaalkomisjoni avalik istung naistevastase vägivaldalaase ohvrite abistamise teemal, mille ülekanne on kättesaadav sotsiaalkomisjoni veebilehel http://riigikogu.ee/index.php?id=174803 . AK nädal rubriigis kajastati 25. novembril Riigikogu sotsiaalkomisjoni avalikul istungil tõstatatud probleeme. 2012. aastal on kajastatud kohalikus meedias Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaiga, Järva Naiste Varjupaiga, Raplamaa Naiste Varjupaiga, Valgamaa Naiste Varjupaiga, Viljandimaa Naiste Varjupaiga ja

					Võrumaa Naiste Varjupaiga tegevust, intervjuusid ajalehtedele ning tele- ja raadiointervjuusid on andnud varjupaikade poolt Merle Albrant, Külli Piirisild ja Kait Sinisalu. Lisaks on varjupaikade esindajad jooksvalt osalenud ja jaganud infot maakondades toimuvatel erinevate koostöövõrgustike üritustel, samuti toimub pidev infomaterjalide jagamine sihtgrupile erinevate koostööpartnerite kaudu. Osaletud on erinevatel heategevusüritustel, mille tulu on läinud naiste varjupaigale või tugitelefoni (nt Võrumaa Naiste Varjupaik, Eesti Naiste Varjupaikade Liit).
10.2. Riskirühmade perevägivaldalaane teavitamine	2) Tüdrukute enesejõustamise koolitus on läbi viidud.	Täidetud 2011-2012	SoM	6140 EUR, HMN projektitoetused kokku 3510 EUR	2012. a algusest korraldas Eesti Naisteühenduste Ümarlaua Sihtasutus HMN lepingu raames 3-päevase jõustamiskoolituse tüdrukutele, milles osales 14 tüdrukut. 2012. a kevadel (märtsist maini) viis Eesti Naisteühenduste Ümarlaua Sihtasutus koostöös Noorte Naiste Tugikeskuse ja Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaigaga HMN toetatud projekti raames läbi kaks 4-päevast enesejõustamise koolitust eesti ja vene keelt kõnelevatele tüdrukutele Jõhvis ja Sillamäel. Koolituse läbis täies mahus 30 tütarlast. Koolituse eesmärk oli pakkuda tüdrukutele enesejõustamiseks teavet soorollide, seksuaal-suhete, naistevastase vägivalda teemadel rollimängude, grupitööde jm interaktiivse tegevuse abil. ENÜ Sihtasutus korraldas koostöös Eesti Politsei Naisühenduse ja maakondlike naiste varjupaikadega naiste turvalisuse suurendamisele ja naistevastase vägivalda ennetamisele suunatud koolitused kohalike naisorganisatsioonide liikmetele Järva, Rapla, Saare, Lääne-Viru, Jõgeva ja Valga maakondades ja samuti 2 samalaadset koolitust Tallinnas.
	Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline indikaator: 3) Noorte perevägivaldalaane koolituskava on välja töötatud ja koolitused on ellu viidud	Täidetud 2012	Tallinna Naiste Kriisikodu, Eesti Naiste Varjupaikade Liit	Swedbank AS annetuskokkond 3000 EUR	Jaanuarist märtsini viisid MTÜ Naiste Kriisikodu psühholoogid läbi ennetuslikud koolitused noortele vanuses 14-16 eluaastat "Kuidas algab vägivald". Koolitustel anti noortele ülevaade perevägivalda liikidest ja vägivalda olemusest, arutleti näitlike olukordade üle, samuti said vastuse noorte poolt esitatud vägivalda puudutavate küsimuste kohta. Koolitusi viidi läbi 3 Tallinna noortekeskuses ja 16 koolis (klassijuhatajatundides) nii Tallinnas kui ka Harju maakonnas, Pärnu maakonnas ja Hiiumaal, kokku 45 tundi. Tallinnas ja Padise vallas korraldati soovijatele 6 tunnilised täienduskoolitused grupitöö ja rollimängudega (gruppides 14 ja 9 noort, nii poisid kui tüdrukud). Koolitused aitasid kaasa noorte teadlikkuse tõstmisele perevägivaldast ning oskusele ära tunda vägivaldse käitumise esimesid tunnuseid. Eesti Naiste Varjupaikade Liit korraldas koolitused Järva maakonna koolides (koolitaja Merle Albrant, vabatahtlik töö).

11. meede					
Perevägivalda ohvrite abistamisvõimaluste arendamine					
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
11.1. Perevägivalda ulatuse ja olemuse regulaarne kaardistamine	3) Olmetapmiste teemal uuring läbi viidud ja avalikustatud.	Täidetud 2012	JuM	JuM tegevuskulud	Analüüs esitatakse Justiitsministeeriumi juhtkonda ja avalikustatakse 2013 I poolaastal.
	4) Igal aastal naiste varjupaikadelt ühtlustatud metoodika alusel statistika kogutud ja avalikustatud koos analüüsiga.	Täidetud 2011-2014	SoM	SoM/ naiste varjupaikade tegevuskulud	2012. aastal vajas naiste varjupaiga teenust 1570 naist, nendega kaasas olnud laste arv oli 193. Põhjalikum analüüs avaldatakse 2013. aasta teises pooles.
11.2. Protseduurireeglite väljatöötamine perevägivalda ohvrite tuvastamiseks ja abistamiseks	2) PPA perevägivalda juhtumitele reageerimise juhised välja töötatud	Täidetud 2010, täiendatud 2012	PPA	PPA tegevuskulud	2012. a kaasajastas PPA juhendit "Lähisuhtevägivalda juhtumitele reageerimise ja sellega seotud infovahetuse korraldamise juhend ning ohvriabile info edastamise kord" PPA peadirektori 22.10.2012.a käskkirjaga nr 378.
11.3. Perevägivalda ohvritele pakutavate teenuste analüüs ja arendamine	1) Tugitelefoni 1492 teenuse tagamiseks leping sõlmitud*.	Täidetud 2012-2014	SoM	SoM tegevuskulud, 23 000 EUR	2012. a toetati Eesti Naiste Varjupaikade Liidu korraldatavat teenust HMN kaudu. Tugitelefoni teenust toetatakse edaspidi HMN ja Norra Finantsmehhanismi kaudu, mille raames pikendatakse 1492 kõnele vastamise aega ja koolitatakse spetsialiste.
	2) Naiste varjupaikade tegevuse jätkusuutlikkus on tagatud*.	Täidetud 2011-2014	SoM	SoM tegevuskulud, 311 000 EUR;	2012. a toetati naiste varjupaiku HMN kaudu. 2013. aastaks said kõik 10 naiste varjupaika Hasartmängumaksu nõukogu heakskiidul aastaprojektide näol rahastust 407 000 EUR ulatuses. 2013 aasta esimeses kvartalis kutsus SoM kokku töögrupi, kes hakkab välja töötama naiste varjupaikade rahastamisskeemi, et viia edaspidine finantseerimine senisest kindlamatele alustele.
11.5. Ohvrite ja vägivallatsetajatega	1) Õpetajad on koolitatud*.	Täidetud 2011-2014	SoM	SoM tegevuskulud, 11 790 EUR	Eesti Naisteühenduste Ümarlause SA poolt koolitati 2012. a Lõuna- Eesti ja Tallinna kohtute töötajaid, Jõhvi ja Tallinna prokuröre ning politseinikke,

kokkupuutuvate spetsialistide koolitamine	2) Noorsoo- ja sotsiaal-töötajad on koolitatud*.	Täidetud 2011-2014	SoM	Eesti Naiste Varjupaikade Liit, HMN projektid 1500 EUR	<p>kaasati ka kohalike naiste varjupaikade esindajad. Koolitustel osales kokku 76 spetsialisti. Koolitamise eesmärk oli parandada asjaomaste spetsialistide teadlikkust perevägivallast Interaktiivne koolitus andis ülevaate perevägivalla olemusest ja juhtumi menetluse erinevates osapooltest ehk süsteemist. Kulu 6790 EUR. Koolitused olid väga populaarsed ja seetõttu on analoogsete koolitustega plaanis jätkata 2013. aastal.</p> <p>2012. aasta novembris viis SOM koostöös Viljandimaa Naiste Varjupaiga ja Võrumaa Naiste Varjupaigaga läbi kaks suurt võrgustikukoolitust perevägivallaga igapäevaselt kokkupuutuvatele spetsialistidele Viljandi- ja Võrumaal (varjupaiga töötajad, ohvriabi, prokurörid, haridustöötajad, politseinikud, sotsiaaltöötajad). Koolitustel käsitleti naiste õigusi ja soolist võrdõiguslikkust, perevägivalla ja soopõhise vägivalla mõisteid, vägivalla tuvastamist, ohvrite abistamist, vägivallatseja käitumist seadusandlust jm. Osalejaid 55 ja kulu 5000 EUR.</p> <p>SOM osales koostöös PPAGA, SKA ohvriabi osakonnaga, kohalike omavalitsuste ja Eesti Naiste Varjupaikade Liidu ja Eesti Naisteühenduste Ümarlauri SAGA 2012. aastal 4 võrgustikukoolituse korraldamisel ja läbiviimisel Ida-Harjumaal, Valgemaal, Ida-Virumaal ja Järvamaal (sihtgrupp politseinikud, ohvriabi, prokurörid, haridustöötajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, tervishoiutöötajad). Koolitusel selgitati, millega ja kuidas eelpool nimetatud asutused lähisuhtevägivalla juhtumite korral abi anda saavad. Projekti raames valmis infovoldik <i>Lähisuhtevägivalla teabeleht</i>.</p> <p>2013. aastal plaanitakse koostöös PPA ja Eesti Naiste Varjupaikade Liidu ja Eesti Naisteühenduste Ümarlauri SAGA koolitada veel kuues maakonnas: Läänemaal, Jõgeval, Raplas, Rakveres, Hiiumaal ja Lääne-Harjumaal. Sotsiaaltöötajaid ja lastekaitsetöötajaid on plaanis koolitada 2013-2014 aastal Norra finantsmehhanismide väikeprojektide taotlusvooru projektide raames, kuna lastekaitse spetsialistide sihtgrupp on väga suur (266 in).</p> <p>2012-2014 aastal 12 782 EUR taotlus esitatud RES 2013-2016.</p> <p>2012. aastal koolitati PPA ametnikke PPA ja RP eelarveliste vahenditega: Koolitus: "Lähisuhtevägivallast läbi psühholoogia"</p> <p>Koolitaja: Harri Küünarpuu</p> <p>Osalejad: 24 politseiametnikku ja 5 prokuröri abi</p> <p>Toimumisaeg: 20 akadeemilist tundi.</p> <p>23.10.2012 toimus laste väärkohtlemise teemaline koolitus. Koolituse eesmärk oli pakkuda õpetajatele teadmisi sellest, milleks kohustab neid</p>
	3) Lastekaitsetöötajad ja laste hoolekandeesutuste töötajad koolitatud*.	Täidetud 2011-2014	SoM		
	4) Prokurörid ja kohtunikud on koolitatud*.	Täidetud 2011-2014	RP ja RK koostöös SoMiga		
	5) PPA ametnikud on koolitatud*.	Täidetud 2011-2014	PPA koostöös SoMiga		

					<p>seadus, kui nad puutuvad kokku väärkoheldud lastega, kuidas ära tunda väärkoheldud last ja kuidas sekkuda. Kadri Soo rääkis laste väärkohtlemise tähendusest, statistikast, vägivalda mõjust koolis toimetulemisele ning õpetaja rollist märkamisel ja sekkumisel. Teisteks koolitajateks on Lemme Haldre, Raul Heido ja kohtunik Eveli Vavrenjuk.</p> <p>Tähtvere Avatud Naistekeskus korraldas 2012. aastal koostöös Tartu Ülikooliga kolmapäevase koolituse Tartu linna lastekaitse- ja sotsiaaltöötajatele ning lisaks u 10 koolituspäeva erinevatele Tartumaa valdadele. Igast vallast võis olla osalemas veidi erinev sihtgrupp, aga peamiselt sotsiaal/lastekaitse, õpetajad, lasteaiaõpetajad, võib-olla ka politsei. Koolitust rahastati KÜSKI programmist.</p> <p>MTÜ Naiste Varjupaik (Tartu) korraldas HMN projekti raames 2012. aasta oktoobris 2-päevase võrgustikukoolituse Tartus lähisuhtevägivalda teemaga tegelevatele spetsialistidele.</p> <p>Eesti Naiste Varjupaikade Liit, ENÜ Sihtasutus ja Lõuna Ringkonna-prokuratuur korraldasid täiendkoolituse naiste varjupaikade töötajatele. Varjupaikade töötajate õiguslane täiendkoolitusel osalesid kõigi varjupaikade töötajad, ettekandjad politseist, prokuratuurist, ohvriabist, kohtust.</p>
	6) Meditsiini-töötajad on koolitatud.	Täidetud 2011-2014	Tallinna ja Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, 2000 EUR	Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis on valikaine ämmaemanda ja õenduse üliõpilastele 3EAP (78h), lisaks teiste kursuste raames 12h perevägivalda teemadele. Täiendkoolitustel on osalenud 40 inimest, nendest umbes 20 olid tudengid ja 20 praktikud. 2012. aastal viisid PPA ametnikud läbi loengu Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli täiendõppe õdedele.
	Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline indikaator: 7) Tugitelefoni 1492 töötajad on koolitatud.	2013-2014	SoM	SoM tegevuskulud	Eesti Naiste Varjupaikade Liit, ENÜ Sihtasutus ja Lõuna Ringkonna-prokuratuur korraldasid täiendkoolituse tugitelefoni töötajatele. Tugitelefoni töötajaid koolitas psühhiaater Andes Sild.
Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline tegevus: 11.6. Perevägivaldalaaste	1) Video-koolitusmaterjalid on väljatöötatud	Täidetud 2012	Tallinna Naiste Kriisikodu	Kodanikuühiskonna Sihtkapital 2000 EUR, annetused 2000 EUR	2012. aastal valminud 4h videokoolituse DVD kannab nime "Käsitlusi perevägivaldast". Paljudel lastevanematel puudub arusaamine, milline on perevägivalda pealtnägemise mõju lastele. Sageli ei suuda ka lastega seonduvaid otsuseid tegevad spetsialistid mõista, miks lapsed ei taha kohtuda isaga, kes on olnud vägivaldne ema suhtes. Lähtutakse isa õigusest kohtuda oma lapsega, lapse tahet ei arvestata. Enamasti puudub teadmine,

käsiraamatute ja koolitusmaterjalide väljatöötamine					millist mõju avaldab vägivaldne kodune õhkkond lapse arengule. Videokoolituses räägivad lastepsühholoog Ene Raudla ja lastepsühhiaater Anne Kleinberg sellest, milline on perevägivalda pealtnägemise mõju lapsele. Perevägivalda all kannatava naise käitumist tutvustab Kriisikodu psühholoog Ülle Kalvik. Vägivaldsete meeste teemat käsitlevad psühholoogid Kalev Aedma ja Velda Veia ning psühhiaater Jüri Ennet.
2) Perevägivaldlateemaline käsiraamat õpetajatele on väljatöötatud	Täidetud 2012	ENÜ	SoM 3150 EUR HTM 3150 EUR	ENÜ on HMN projekti raames 2012. aastal ette valmistanud perevägivaldlateemalise käsiraamatu õpetajatele, mis sisaldab praktilisi töölehti ja ülesandeid teema käsitlemiseks. Käsiraamat on veebis kättesaadav aadressil: http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php?keel=1&id=501 2013. aastal on samasugune käsiraamat kavas koostada lasteaiaõpetajatele.	
12. meede	Perevägivaldajuhtumite uurimise tõhustamine ja -ohvrite kaitse kriminaalmenetluses				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
12.4. Perevägivalda juhtumite menetluspraktika ühtlustamine	1) Regulaarsed menetlus-praktika ülevaated tehtud 2) Ühtne praktika tagatud	Täidetud 2012-2014 Täidetud 2012-2014	JuM, PPA RP, PPA	JuM ja PPA tegevuskulud RP ja PPA tegevuskulud	2012. a menetluspraktika ülevaated on koostatud 5, 9 ja 12 kuu lõikes. Kokkuvõtte: Vaatamata kasvavale menetluskoormusel pole sellega kaasnenud märkimisväärset alustamata jäetud menetluste kasvu. Eelmisel aastal kasvanud üldine kehaliste väärkohtlemiste juhtumite arv kasvas lähisuhtevägivalda juhtumite arvelt. Kuigi 2012. aastal üldine tapmiste ja mõrvade arv vähenes, siis lähisuhtes toime pandud tapmised ja mõrvad kasvasid. PPA eestvedamisel toimus 4 piirkondlikku infopäeva " Koostöös loome turvalisust!" kohaliku tasandi koostöövõrgustiku paremaks toimimiseks, mille raames tegid ettekanded, mh menetluspraktikast, politsei, prokuratuuri, KOV-i, naiste varjupaiga, ohvriabi ja tervishoiutöötaja esindajad ning toimusid arutelud. Tegevusega jätkatakse 2013. a. (Kulu väljatoodud punkti 11.5. all). Prokuratuuris on ühtsustatud perevägivaldajuhtumite menetluste kriteeriume. Kui prokurör soovib kriminaalmenetlust lõpetada tõendite või kuriteo puudumise tõttu, saadetakse kõik need määrused ülekontrollimiseks Riigiprokuratuuri.
EESMÄRK IV	INIMKAUBANDUSE TÕKESTAMINE JA ENNETAMINE				

14. meede	Inimkaubandusalane ennetustöö				
Tegevus	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal. Ettepanekud muudatusteks.
14.1. Laiema avalikkuse ja riskirühmade (ennekõike noored, tüdrukud) inimkaubandusalane teavitamine	1) Ühiskonnaõpetuse aaineraamatud on täiendatud.	Osaliselt täidetud 2012	HTM, SoM, kodanikeühendused	HTM tegevuskulud, SoM tegevuskulud	Aineraamatute jaoks on temaatilised artiklid valminud ja toimetatud, kuid aaineraamatute täiendamine jätkub siiski 2013. aastal.
	3) Telefonipõhiseks teavitamiseks on lepingud sõlmitud.	Täidetud 2011-2014	SoM, välisvahendid	16267,44 EUR	Leping MTÜga <i>Living for Tomorrow</i> sõlmitud perioodiks 1.04.2011 – 31.03.2013 kogusummas 32 534,88 eurot. SoMile igakuiselt arve summas 1355,62 EUR. 2012. aastal abistati inimesi 671 juhul. Nõustatavatest 68% moodustasid eraisikud ja 32% ametiasutused (nt politsei, meedia, sotsiaaltöötajad jne). Eraisikutest helistajatest oli 41% naised ja mehi 59%. Enamik helistajaid oli Tallinnast. Tööjõu ekspluateerimist esines 14 korral (ohvriteks mehed, sihtriigid Soome, Rootsi ja Norra). Alaealisi kontakteerujaid ei olnud, tuvastati üks seksuaalse ekspluateerimise juhtum (naine) ja üks fiktiivabieliu juhtum. 2013-2014 aastatel kaetakse telefonipõhise nõustamise kulud Norra finantsmehhanismist. 2013-2014: aastas 53 860 EUR. Kokku kahe aasta peale 107 720 EUR. Kogu tegevuste peale kokku aastateks 2011-2014 kulu 140 254,88 EUR.
15. meede	Tööjõu ekspluateerimise ennetamine ja tuvastamine				
Tegevus	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
15.1. Tööorjuse ulatuse kaardistamine ja tööorjusealane teavitamine	3) Tööorjuse probleemistiku tutvustamiseks on infopäevad ja teavitustegevused üle Eesti läbi viidud.	Täidetud 2011-2014	Eesti Töötukassa/EURES	EURES tegevuskulud 19 809,17 EUR	2012. aastal korraldasid Eesti Töötukassa EURES nõustajad kaks teabepäeva „Turvaliselt välismaale tööle“ välismaale tööle minemisega seotud riskide ennetamiseks: 17.02. Narvas ja 17.10. Pärnus. Teabepäevadel anti nõu, mida jälgida töövahenduse ajal, töölepingut sõlmides ja tulevase tööandjaga suheldes. Kahel teabepäeval osales kokku 73 välismaal töötamisest huvitatud inimest. Lisaks EURES nõustajatele osalesid ja vastasid küsimustele Politsei- ja Piirivalveameti ja MTÜ <i>Living for Tomorrow</i> esindajad. Lisaks eelnimetatud kahele korraldas Eesti EURES võrgustik 2012. aastal 20 infoüritust/teabepäeva, mille eesmärk oli välismaal töötamisega seotud küsimuste, tingimuste, võimaluste ja reeglite tutvustamine ning ELi piires töötajate vaba liikumisega seotud riskide vähendamine. Kokku osales neil 650 inimest.

					<p>EURES infoürituste korraldamine on ajendatud inimeste järjest kasvavast huvist välismaale töölemineku vastu, millega samal ajal kaasnevad ka omad riskid. Mida suurem on välismaal töötamisest huvitatud inimeste ring, seda suurem on ka tõenäosus puutuda kokku ebaausate töövahendajatega. Seetõttu räägiti teabepäevadel ka petturitest töövahendajatega kaasnevatest ohtudest, sellest, kuidas end pettuse eest kaitsta ja mida võtta ette siis, kui ollakse juba hätta sattunud.</p> <p>2012 aasta Euroopa tööhõivepäevade raames korraldasid töötukassa ja Eesti EURES võrgustik eelmisel aastal kaks töömessi: 09.03.2012 Tallinna Ülikoolis ja 28.09.2012 Rahvusraamatukogus. Töömesside eesmärk oli viia kokku tööotsijad ja tööandjad ning anda nõuandeid ja teavet Euroopas töötamise ja ettevõtluse alustamise, sihtriikide töö- ja elamistingimuste, oluliste seaduste, maksukorralduse, asjaajamise, ravi- ning sotsiaalkindlustuse ja võimalike ohtude kohta. Kokku külastas eelnimetatud messe ligikaudu 6 500 inimest. Töötukassa töötajad (infospetsialistid, töövahenduskonsultandid, juhtumikorraldajad, karjääriinfo spetsialistid ja karjäärinõustajad) jagasid mullu individuaalnõustamistel ja grupikonsultatsioonidel teavet Euroopas turvaliselt töötamise kohta 7 193 inimesele.</p> <p>EURES nõustajad andsid 2012. aastal individuaalselt ning erinevatel teabeüritustel välisriigis turvaliselt töötamise teavet 14 369 inimesele. Teabeürituste/messide korraldustega kaasnesid EURES tegevuskulud summas 19 809,17 EUR.</p>
15.2. Tööjõuturu organisatsioonidega koostöö tõhustamine	1) Ümarlaud toimunud tööjõu organisatsioonidega (sh Tööinspeksioon, Kaubandus- ja Tööstuskoda, Tööandjate Keskkliit, Töötukassa) ning edasised koostöövõimalused kaardistatud.	Täidetud 2012	JuM, SoM	JuM tegevuskulud/ LFT kulud ja ADSTRINGO projekti vahendid 1696 EUR	<p>09.10.2012 MTÜ <i>Living for Tomorrow</i> poolt korraldatud ümarlaud Narvas „Töölane ekspluateerimine – probleemid ja väljakutsed.“ Kokku osales 29 inimest erinevatest ametiasutustest. Ümarlual arutleti teemadel, keda ja kuidas Eestis ning Eestist mujale suundunuid tööalaselts ekspluateeritakse, kuidas inimesi värvatakse, milline on tööandjate roll, kuidas neid juhtumeid menetletakse, millised on kehtivad regulatsioonid. Samuti pöörati tähelepanu küsimustele: millised on erinevate asutuste võimalused tööalase ärakasutamise juhtumeid ennetada ja tõkestada ning millised on osalejate kokkupuuted tööalase ekspluateerimisega juhtumitega.</p> <p>Justiitsministeerium koostöös Tartu Ülikooli ja MTÜga <i>Living for Tomorrow</i> korraldas tööalase ärakasutamise teemadele pühendatud ümarlaura kohtumise 30.10.2012. Ümarlauale kutsuti osalejaid (kokku 41 inimest) nii era, avalikust kui kolmandast sektorist. Ümarlual käsitletud teemadeks olid: näited tööalase ärakasutamise juhtumitest, töövahenduse juhtumite menetlemine politseis, tööinspeksioonis, töövahenduse regulatsioonid,</p>

					<p>rikkumisjuhtumitega tegelemine ja ülevaade tööalase ärakasutamise tõkestamise ja ennetamise võimalustest. Ümarlinal arutatud teemadega tegeletakse edasi samade partneritega koostöös ja saadud informatsiooni kasutatakse sisendina ADSTRINGO projektis. 2013. aastal plaanitakse tööalase ärakasutamise teemaliste arutelude jätkamist asjaomaste spetsialistide ringis.</p> <p>17.11.2012 MTÜ <i>Living for Tomorrow</i> poolt organiseeritud „Inimkaubanduse ennetamise ja ohvrite abistamise seminar“ MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse tugiisikutele”, kokku osales 8 tugiisikut.</p> <p>21.11.2012 MTÜ <i>Living for Tomorrow</i> poolt organiseeritud seminar Tallinnas teemal „Tööjõu ärakasutamine - ennetamise võimalused ning tõkestamine“. Kokku osales 17 inimest erinevatest ametiasutustest.</p> <p>Seminaril käsitleti keda ja kuidas Eestis ning Eestist mujale suundunuid tööalaselt ekspuateeritakse, kuidas inimesi värvatakse, milline on tööandjate roll, kuidas neid juhtumeid menetletakse, millised on kehtivad regulatsioonid.</p>
	Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline indikaator: 2) ADSTRINGO projekt ellu viidud	2012-2014	TÜ	Välisprojekti eelarve 24 552,58 EUR	Projekti eesmärk on tööjõu ärakasutamise ennetamine parenenud riigisisese ja regionaalse koostöö läbi. Projekti tulemusena paraneb arusaamine tööekspluateerimist kaasaaitavate mehhanismide toimimisest ning põhiline fookus on värbamisel ja teguritel, mis hõlbustavad tööjõu ekspuateerimist. Projekti viiakse ellu ISECI rahastusel ja koostööd Heuni, Leedu siseministeeriumi ja Läänemeremaade Nõukoguga.
16. meede	Inimkaubanduse ohvrite abistamisvõimaluste arendamine				
Tegevus	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.
16.2. Prostitutsiooni kaasatud ja kaubitsetud naistele varjupaiga- ja rehabilitatsiooni-teenuse pakkumine	Rehabilitatsiooni- ja varjupaigateenus on rahastatud*.	Täidetud 2011-2014	SoM	2012 – 110 867 EUR	2012 aastal sõlmiti kaks sotsiaalkaitse eraldise lepingut: MTÜ-ga Eluliin summas 79 889 EUR ja MTÜ-ga Eesti Naiste Varjupaikade Liit summas 15 978 EUR. Kogusummas: 95 867 EUR. Lisaks rahastati HMN kaudu MTÜ Eluliini inimkaubanduseohvrite varjupaika Vega Tallinnas, summas 15 000 EUR. MTÜ Eluliin Atolli keskust külastati 2012. aastal 330 korral. Tuvastatud ohvrite arv 6 (episoode 9). ENVL projekti põhiosa viis ellu Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaik, kes osutas tugiisiku teenust, psühholoogilist ja juriidilist nõustamist, majutust, korraldati ka muid vajalikke teenuseid ja suhtlust ametiasutustega. Pikemaajaliselt abistatuid oli 8, lisaks tehti ennetustööd riskigruppi kuuluvate neidude hulgas.

16.4. Eestis ning välisriikides Eesti esindustes kodanike, sh ohvrite teavitamine konsulaar-teenustest ja konsulaarabi saamise võimalustest	Eestikeelsed voldikud koostatud ja jagatud.	Täidetud 2011-2014	VäM	VäM tegevuskulud 780 EUR	VäM koostas reisija meelespea infomaterjali, mida trükiti 10 000 tk, maksumusega 780 eurot. VäM levitas lisaks ka MTÜ-de koostatud temaatilisi voldikuid. 2012. aastal alustati uude tegevusena asjakohase konsulaarinfo jagamist <i>Facebooki</i> suhtluskeskkonnas veebikonsuli lehel. Lisandus tasuta mobiilirakendus "Reisi Targalt", mis annab infot olukorra kohta oma reisisihiks valitud riigis ning nõuandeid, mida teha hätta sattumisel välisriikides. Samuti on seal kõikide Eesti esinduste kontaktid ja 24h toimiv hädaabi telefon VäM-is. Alates 2013. aastast paberil reisijate meelespead välja ei anta ning kogu vajalik info koondatakse internetti. Lisaks toetavad vajaliku teabe saamist infokanalitena veebikonsul ja tasuta mobiilirakendus. 2013. aastal trükitakse väiksem kaart reisieelsete nõuannetega mahus 10 000 tk maksumusega 312 eurot (kulutus tehtud 2013 a).
16.5. Varjupaikadelt ohvrite ja neile teenuste osutamise kohta andmete kogumine	1) Igal aastal varjupaikadelt ühtlustatud meetodika alusel statistika kogutud ja avalikustatud koos analüüsiga.	Täidetud 2011-2014	SoM	SoM tegevuskulud	2012. aasta statistika analüüs avaldatud. 2012. aastal vajas abi 22 inimkaubanduse ohvrit: 8 naist, sh 7 seksuaalse ekspluateerimise, 1 sundabieli juhtumit ja 14 meest, kõik tööjõu ekspluateerimise juhtumid.
16.6. Saatjata alaealiste ja kaubitsetud laste tuvastamine ja abistamine	4) Välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse ja välismaalaste seaduse analüüs on koostatud ja vajadusel õiguslik regulatsioon korrastatud	Täidetud 2012	SiM	SiM tegevuskulud	EL inimkaubanduse direktiivi ülevõtmiseks on ohvriabi seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu VV poolt kinnitatud ja esitatud Riigikogule. Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 6.04.2013. Eelnõuga tagatakse saatjata alaealisele välismaalasele teenuste andmine tsentraliseeritud korras, olenemata sellest, kas isik on inimkaubandusohver, varjupaigataotleja või ebaseaduslikult riigis viibiv välismaalane. Ühtlasi luuakse alus saatjata alaealisele välismaalasele esindaja määramiseks menetlustoimingute tegemiseks. Vastavalt Euroopa komisjoni märkustele on ka esitatud kooskõlastamisele väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse ja Euroopa Liidu kodaniku seaduse muutmise seaduse eelnõu.
17. meede	Inimkaubanduse juhtumite uurimise tõhustamine				
Tegevus	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.

17.1. Rahvusvahelise inimkaubandusala- e koostöö tõhustamine	1) COPSAT koostööprojekt ellu viidud, uurimisrühmad moodustatud	Täidetud 2012	PPA	PPA tegevuskulud/ välis-vahendid EK- ilt	Projekt on lõppenud ja koostöö on kriminaalmenetluste raames toimunud.
	Lisandus 2012- 2014 rakendusplaani väline indikaator: 2) Põhjamaade Ministrite Nõukogu koostööprojekt ellu viidud	Osaliselt täidetud 2014	PPA	PPA tegevuskulud/ välis-vahendid PMN-ilt 50 730 EUR	2012. a alguses esitati projektitaotlus ja valmistati projekti ette. Projekti kestvus on 2012. a august kuni 2013. a august. Esimene õppevisiit Helsingisse toimus 26.-30.11.2012, millest võtsid osa PPA Põhja prefektuuri kriminaalbüroo organiseeritud ja raskete kuritegude talituse vanemuurija ning piirivalveosakonna teabebüroo ebaseadusliku sisserände tõkestamise talituse teabetöö juhtivpiiriametnik. Projekti kogueelarvest summas 152 186 EUR (1 134 900 DKK) on PPA omaosalus summas 8300 EUR. 2012. a on kasutatud kolmandik elarvest.
17.2. Inimkaubanduse ohvri tuvastamise ja abistamise juhendi täiendamine	1) Protseduurireeglid, sh arvestades alaealiste erisusi, koostatud ja juhisesse lisatud ning kinnitatud.	Osaliselt täidetud 2012	SoM, VäM	Asjaomaste asutuste tegevuskulud	Inimkaubanduse ohvri tuvastamise ja abistamise juhise täiendamine ning protseduurireeglite väljatöötamine toimub 2013. aasta I kvartalis. Tööd ei olnud võimalik teha 2012. aastal, kuna inimkaubanduse direktiivi ülevõtmise protsess oli alles pooleli ning sellest tulenevad muudatused seadustes ja süsteemis välja töötamata. Kulu tehakse 2013. aastal: 2000 EUR.
17.4. Inimkaubanduse ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide täiendus- koolitamine	1) Naiste turvakodude, rehabilitatsioonikes- kuste ja varjupaikade töötajad ja uued koolitajad on koolitatud.	Täidetud 2011-2014	SoM	2012 – 0 EUR	2012. aastal SoM inimkaubanduse ohvritega kokkupuutuvaid spetsialiste ei koolitanud. Põhjuseks KarS muudatused aprillis 2012 ja uued muudatused inimkaubanduse direktiivi valguses. SoM soovitas Riigikohtule koolitajaid, kuid ka need koolitused lükkusid edasi 2013. aastasse. 2013. aastaks on SoM planeerinud erinevate sihtgruppide koolitusi 4000 euro ulatuses, lisaks 1800 eurot ohvriabitöötaja(te) koolitamiseks inimkaubanduse teemadel. Kuna praktikas on ilmnenuv vajadus suurendada SKA ohvriabitöötajate koolituskulusid, siis lisame antud sihtgrupi koolitamiseks veel 1500 EUR. Kogukulu SKA ohvriabitöötajate koolitusele üheks aastaks 3300 EUR.
	2) Konsulaar- ametnikud on koolitatud.	Täidetud 2011-2014	VäM	VäM tegevuskulud 432 EUR	Konsulite väljaõppel ja täiendkoolitusel käsitletakse tööd inimkaubanduse ohvritega. 2012. aastal osales koolitustel 45 inimest, konsulaarkursuse kulu oli 432 eurot.
	3) PPA ametnikud, prokurörid ja kohtunikud on koolitatud.	Täidetud 2011-2014	RP, RK, PPA	RP, RK, PPA tegevuskulud	2012. a PPA Keskkriminaalpolitsei ametnikud osalesid Euroopa Politseikolledži (CEPOL) koolitusel "Trafficking in Human Beings". 2012. a PPA Keskkriminaalpolitsei viis läbi inimkaubanduse alaste juhtumite teemalise seminari, kus oli osalejaid kokku 29, peamiselt Keskkriminaalpolitseist, aga ka nt Põhja prefektuurist. 2013. a on plaanis

					<p>rohkem koolitusi PPA prefektuuridele.</p> <p>Inimkaubanduse teema oli esialgu 2012.a sügiseses Riigikohtu koolitusplaanis ja seda teemat plaaniti käsitleda ühes koolituses teiste planeeritud KarSi muudatustega (vihakuritegude regulatsioon, ametiisiku mõiste täpsustamine ja rahapesu kuriteo kokkuleppe sõlmimine). Paraku teised eelnõumuudatused on venima jäänud ning seega inimkaubanduse muudatuste osas eraldi koolitust ei tehtud, vaid lükati kogu komplektina 2013. a algusesse.</p> <p>2012. a toimusid prokuröridele järgmised rahvusvahelised koolitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 09.02-10.02 Hollandis, Amsterdams toimus inimkaubanduse teemaline seminar (Seminar on trafficking in human beings as part of the project: Towards a European Approach to Judicial Training on Trafficking in Human Beings) – osales üks prokurör. • 27.02-9.03 USA valitsuse programmis “Combating Trafficking in Persons II” osales üks riigiprokurör. • 26.04-27.04. Hollandis, Haagis toimus Eurojusti strateegiline nõupidamine inimkaubanduse teemadel – osales üks prokurör. • 15.10-19.10 Helsingis, Soome Prokuratuuri juures toimivas vahetusprogrammis inimkaubanduse teemadel osales üks riigiprokurör. • 22.11-23.11 Lätis, Riias toimunud inimkaubitsemise vastase projekti seminaril osales üks ringkonnaprokurör.
17.5. Inimkaubanduslase koolitusprogrammi koostamine, uute koolitajate koolitamine, koolitajate andmebaasi loomine	1) Koolitusprogramm koostatud ja koolitajate andmebaas valminud.	Täidetud 2012	SoM	SoM tegevuskulud	Inimkaubanduse koolitusmaterjal valmisid 2012. aasta kevadel ja on kättesaadavad http://www.sm.ee/nc/tegevus/sooline-vordoiguslikkus/inimkaubandus-ja-prostitutsioon/kirjandus.html?cid=1308&did=7718&sechash=7a568a92
ARENGUKAVA TÕHUS ELLUVIIMINE					
18. meede	Koostöövõrgustike loomine ja arendamine				
Tegevused	Indikaatorid	Tähtaeg	Vastutajad	Ressursid	Selgitused tegevuse täitmise kohta 2012. aastal.

18.1. Riiklike koostöövõrgustike loomine	Loodud on koostöövõrgustikud arengukavas käsitletavate teemade kaupa ja aastas on toimunud vähemalt kaks võrgustiku kohtumist.	2011-2014	JuM	Võrgustikus osalevate asutuste tegevuskulud: JuM tegevuskulud 1600 EUR	<p>VVA töögruppidega koguneti 2012. aastal kaks korda: veebruaris (20.02.2012) VVA aruandluse arutamiseks ja detsembris temaatiliseks seminariks. 14.12.2012 toimunud seminaril esitles Clare Connelly Glasgow ülikoolist Šotimaa praktikat perevägivald teemaga tegelemisel, mh õiguslike regulatsioonide alal.</p> <p><u>Alaealiste võrgustiku</u> liikmed said osa võtta EMP ja Norra finantsmehhanismide raames korraldatud konverentsil „Tõenduspõhine praktika töös riskilaste ja -noortega: Norra kogemus“ (3.-4.10.2012).</p> <p><u>Perevägivald võrgustiku</u> liikmed kogunesid erinevates kooslustes, et rääkida perevägivald ohvri kohtlemisest tervishoiuasutustes ning perevägivaldlatsejatele mõeldud programmi eraldise tingimuste kinnitamiseks.</p> <p><u>Inimkaubanduse võrgustiku</u> liikmed osalesid aktiivselt inimkaubanduse direktiivi ülevõtmise ettevalmistamisega seotud töökohtumistel. Lisaks kogunesid liikmed mitmetel temaatilistel seminaridel, konverentsidel ja koosolekutel, nt tööalase ärakasutamise ümarlinal (30.10.2012), Eesti Naisjuristide Liidu ja MTÜ Eluliini koostöös korraldatud konverentsil, mis käsitles prostitutsiooni ja seksuaalse ekspluateerimise teemasid ning ühtlasi oli pühendatud inimkaubanduse päeva tähistamisele.</p>
--	--	-----------	-----	--	---

* - tegevus viiakse rakendusplaanis toodud mahus ellu välisvahenditest toetuse saamise korral või kui eraldatakse vajaminev summa eelarvesse.

Kasutatud lühendid:

AMVS	Alaealise mõjutusvahendite seadus
EK	Euroopa Komisjon
EKN	Eesti Kirikute Nõukogu
ENVL	Eesti Naiste Varjupaikade Liit
ENÜ	Eesti Naisteühenduste Sihtasutus
HMN	Hasartmängumaksu Nõukogu
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
JuM	Justiitsministeerium
KOV	Kohalik omavalitsus
KarS	Karistusseadustik
KrMS	Kriminaalmenetluse seadustik
LKL	Lastekaitse Liit

MA	Maanteeamet
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MST	Multisüsteemne teraapia
PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
RES	Riigieelarve strateegia
RK	Riigikohus
RP	Riigiprokuratuur
SiM	Siseministeerium
SoM	Sotsiaalministeerium
TAI	Tervise Arengu Instituut
TÜ	Tartu Ülikool

ⁱ 2012. aasta aruandes on kajastatud ka tegevused, mida esialgu ei olnud 2012-2014 rakendusplaanis, ent tegevused on arengukavaga sisuliselt seotud ja viidi ellu 2012. aastal. Tegevused on tabelis eraldi välja toodud märkusega: „Lisandus 2012-2014 rakendusplaani väline tegevus/indikaator.“

ⁱⁱ Noorena käsitletakse Eestis isikuid vanuses 7-26, alaealistena isikuid kuni 18aastased.